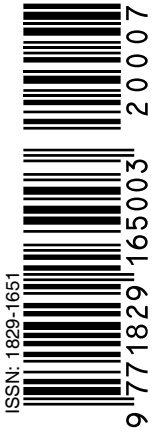

Ազգ

21 ՓԵՏՐՎԱՐ 2020 ՈՒՐՔԱԹ 7(5603)

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Պետական գործիչը եւ տնային աշխատանքը

Եթե այսօր հասարակական հարցում (ֆիչ էր մնացել ասել)՝ համաբնական անցկացնե՞նք, թե ո՞վ է Հայաստանում ամենասիրելի մարդը, ամառային ժամանակներին բոլորը տալու էին մեր «Սոցիալական արջի»՝ Արթուր Ալեքսանյանի անունը: Մեր ընթացիկ գիտնականությանը եւ վստահ հարթանակ սանելի իր մրցակիցների նկատմամբ՝ գեղեցիկ նետումներով ծնկի բերելով նրանց: Ափսոս որ վերջին մրցման ժամանակ նրա ախտանշանը ազդեցիկ էր, այլ՝ ծագումով վրացի: Թեեւ մեկ անգամ էլ, որ նա առանձին ոգեւորությամբ զգեստներ է իր թուրք եւ ազերի մրցակիցներին:

Մեր ժողովուրդը, բոլորս, մեծ ինքնավստահ եւ արժանապատիվ հարթանակ ենք ակնկալում նաեւ մեր ժողովրդական առաջնորդներից միջազգային բոլոր ֆորումներում, հասկալի աչքերով, որտեղ «մեր» դիմաց կանգնած է անբարեկամ ուրեւ ազերի, լինի բլոգերի անվանակալ թափանցիկ գործակալ, Եստիվոսյանի մասնավոր, արտոնահարթ թե նախագահ: Հայերս ուզում ենք նաեւ որ մի քանի միջոցով ստանան:

Փաշինյան-Ալիեւ մյուսմտային դեմ առ դեմ բանավեճը (panel discussion) Հայաստանում, Արցախում թե Սփյուռքում չզոհացրեց շատ անհասկանալի: Նույնիսկ նրանց, ովքեր անվերապահ հիացում ունեն ՅՊ վարչապետի նկատմամբ: Չեն ուզում կրկնել մամուլում եւ հասկալի սոցցանցերում հայտնված վերադարձի գնահատման եւ անվերապահ դարձված խոսքերը վարչապետի կատարած վերաբերյալ, սկսած՝ Ալիեւի անբարեկամ թափանցիկ ֆոնին նրա արժանի թափանցիկ միջնաճակատի անգլիկ անգլիկները, ոչ հստակ եւ թերի բանաձեւումներից միջնաճակատի մասնակցության խորքերը նրա կատարած էսկուզները՝ ի դասարանում Հեյդարալի: Միով բանով՝ այդ արժանապատիվները կարելի է բաժանել երկու դասի՝ անբարեկամության եւ խորը դժգոհության: Նույնիսկ մամուլի կրթակի մի վաճառողուհի, որն ինձ ծանոթ է վարչապետի նկատմամբ սաճած իր սիրահարը հիացումներով, Փաշինյանի «ամուր ներվերը» գովելուց հետո ասաց. «Ես նրա փոխարեն տեղումստեղը Ալիեւին կխեղդեմ»: Ասեմք՝ Ալիեւը նույնպես չփայլեց որտեղ բանով, բացի գոռոզ կեցվածից: Նրա անգլիկները ողորմելի էր:

Պետք է դիտարկել նաեւ, որ մամուլի արժանապատիվներում ֆիչ էին ու չեն վարչապետի փոխարեն Ալիեւի «դուրսը տեղը դնելու» դերում հայտնվելու մերոնց ցանկությունը՝ «ես այսպես կասեմ», «ես այնպես կասեմ էլ կբերեմ», «ես...»: Եղան նաեւ ոմանք, որոնք Փաշինյանի փոխարեն բանավեճի նույն աթոռին երեակայեցին նստեցնել, ըստ իրենց ճաշակի, մեկ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին, մեկ Ռոբերտ Քոչարյանին, մեկ Սերժ Սարգսյանին կամ Վարդան Օսկանյանին ու Էդվարդ Նալբանդյանին, ինձ կարծիքով՝ ոչ անտեղի կերպով:

Ինչեւէ՛լ մի բերելով հայ-ադրբեջանական հակամարտության այս բանավեճային դրվագը, անհրաժեշտ է այսուհետեւ նկատել ունենալ մի ֆանի բան:

Նախ՝ բոլոր այն ժողովուրդները, որոնք հակամարտության ու բանակցությունների որեւիցե փուլում որոշիչ դերակատարում են ունեցել նախապես, անկախ նրանց նկատմամբ գործող իշխանության վերաբերմանից, Արցախյան հարցի շուրջ ժողովուրդ է ունենալու ժառանգական կամ անդաճող խորհրդակցի կարգավիճակ:

Երկրորդ՝ ներկա իշխանությունները ժողովուրդի սարքեր մասնագետներից բաղկացած գիտական հասուկ մի աշխատակազմ, խումբ, որն իր հետազոտությունների արդյունքները կամփոփի բանաձեւերի տեսքով՝ կիրառելի արժանապատիվ ֆորմաներում եւ բանակցության սեղանների շուրջ:

Երրորդ՝ մեկնորոշիչ ժողովուրդ է հրաժարվել հայաստանյան հին՝ «ամեն բան գիտեմ» հիվանդությունից. այս էլ մեծ գործերում դիվերսիոնությունը ավելի վնասակար ու վստահություն է, քան ոչինչ չասելը ու չանելը: Սովորելը, մասնագետների եւ փորձառուների կարծիքով զինվելը բնավ ամուր է, այդ հարցում բարոյաբան լինելը է ամուր: Հետեւաբար, մեր ժողովրդի բարձրագույն յուրաքանչյուր ժառանգյալ, վարչապետից, նախագահից, արտոնահարթից սկսած մինչեւ խորհրդարան ու ժառանգության նախարարություն, ստիպված ժողով է լինել սովորելու, նույնիսկ անգիր անելու վերոհիշյալ աշխատանքի ներկայացրած բանաձեւերը եւ դրանք օգտագործելու ըստ տեղի եւ դրամային: Բանաձեւերով խոսելը ընդունված է նույնիսկ ամենափորձառու ժողովուրդների գործիչների կողմից: Օտար լեզվին սիրալից ժամանակակից աշխատանք ասելու արժանապատիվ է, սակայն ոչ այնքան կարեւոր՝ որքան լեզվի սայթափումներից ու մտավոր բացթողումներից խուսափելը:

Հասկանալի է, որ վերոհիշյալ 3 կետերը մեր այն աշխատանքի գլխավոր բաղադրիչներն են, դասակարգությունների մի համալիր, որն անտեսելը, որից խուսափելը անթույլատրելի է ժողովրդական գործիչի համար, մասնավորապես ժառանգական հանգամանքներում:

Քաղաքական աստիճանում, ինչպես ստորոտում, միայն մեր այն չարժա աստիճանը կարող է արդյունք տալ եւ փառք բերել սկսյալ անձնավորությանը, ինչպես չարժա եւ անողով մարզանքները՝ մեր «Արջին»:

ՀԱՅՏԱԿԱՆ ԱՆՎՈՐՈՒՄ

Թուրք իմամների մուտքը Ֆրանսիա՝ կարգելի

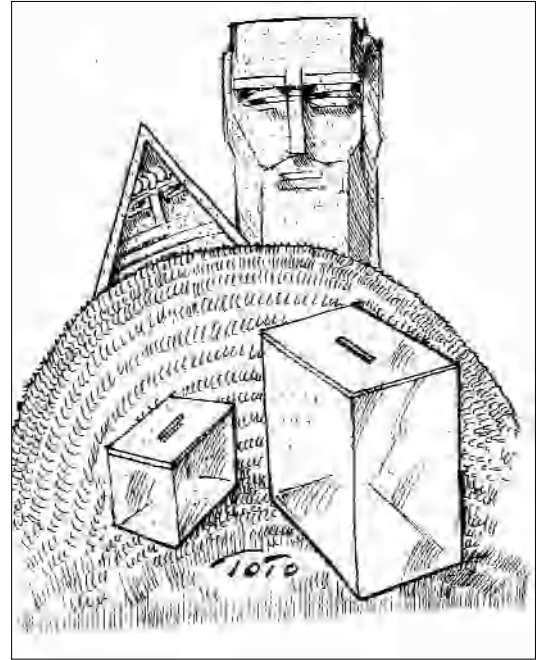
Ֆրանսիայի նախագահ Էմանուել Մակրոնը օրեր կոչ հայտարարություններ է արել իսլամի ծայրահեղ դրսեւորումների մասին, ընդգծելով որ դրանք շատ վատ ազդեցություն են ունենում Ֆրանսիայի վրա եւ խաթարում են ազատության եւ հավասարության սկզբունքները: Մակրոնի հրամանով՝ այսուհետեւ Թուրքիայից եւ Ալժիրից իմամների (մահմեդական հոգեւորականներ) մուտքը Ֆրանսիա խստիվ կարգելի, միաժամանակ նաեւ՝ մահմեդական երգիչների, որոնք Ռամադանի ժամանակ իսլամական ֆարգիություն են անում երկրի սահմանում: Առհասարակ վերջին մի ֆանի սասնամյակների ընթացքում Ֆրանսիայում գերակշռություն են ստեղծել իսլամի հետադարձները, որն, իրավամբ, վստահ է այդ դրսեւորման համար: Ֆրանսիայի աստիճանաբար իսլամացման մասին դեռ սարիներ առաջ անդրադարձել էր Ֆրանսիայի գրող Միշել Ուլբեֆը՝ իր «Հնազանդություն» վեպում, որտեղ գրողը արժանանում էր աղաքան եւ կանխատեսում, որ սասնամյակներ անց Ֆրանսիան դեկլարելու է մահմեդական նախագահ, որի հետեւանով գլխավոր երջվելու է ֆրանսիական Ֆրանսիան: Ուլբեֆին անհանգստացնում էր Ֆրանսիական Մեծ հեղափոխությունից հետո եղած աղաքան ֆրանսիացունը, որը գնալով՝ ահեղի չափեր է հասնում:

Ո՞վ կդառնա Արցախի նախագահ

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Բուն թեմային անցնել հնարավոր չէ՝ առանց Փաշինյան-Ալիեւ մյուսմտային բանավեճին շատ փոփոխ արձագանքի: Չնայած միջոցներ հարկն էլ չկա, ֆանի որ ամեն ոք այդ հանդիման վերաբերյալ իր հեղինակավոր կարծիքն արդեն լայնորեն հայտնել է ու շարունակում է հայտնել, բայց երկու թեմաների կառուցողականությունը է:

Մեր դիտարկմամբ՝ հետմյուսմտային համառոտաբանային աղմուկը մեր ԶԼՄ-ներում եւ սոցցանցերում վկայում է որոշակի համոզված կողմից նվեր ստացած առիթը մինչեւ վերջ ֆանելով լայնորեն օգտագործելու ֆաղափարական հակվածության մասին: Ոչ մի անդառնալի բան այդ հանդիմանքի չի եղել, ոչ բանակցություններ կան, ոչ փաստաթուղթ է ստեղծվել, դեռ չէ ըստ ֆաղափարական խմբի ժողովուրդներից՝ դրամաշիկացնել եղածը: Մասնավորապես՝ Ալիեւի գավառամիջոց թափանցիկ ելույթից հետո որտեղ մեկի մոտ չէր կարող համակրամբ առաջացնել, իսկ Փաշինյանից սղատում դեռ ելույթից հետո ունեն: Ուրիշ բան, որ դիվանագիտական անփորձություն, այո, վարչապետն ունի, բացի այդ՝ մեծ հանդիմանումներում ասվող ամեն փաստ դեռ է առավելագույնս ձգարիս ստուգված լինի՝ սխալմամբ չսալու հա-

մար «Аргументы и факты»-ի անունը, երբ խոսելու մասին Մութալիբովի հարցազրույցը տրամադրվել է «Независимая газета»-ում, այդպիսով հեղանակի տեղ թողնելով մեր չուզողների համար փաստերի մոսավորության առումով:

⇒ 2

«Կիպրոսի հյուսիսային հատվածի բռնակցումը Թուրքիային՝ սարսափելի սցենար է. կիպրացի թուրքերը (կիպրոսցիների) միասնություն են պահանջում»

Հայտարարել է «Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետության» նախագահ Մուսաֆա Աֆրնջյուն

ՀԱԿՈՒԲ ՉԱԶՐՅԱՆ

Թուրքագետ

«Ազգ-ի» նախորդ համարներում, անդրադառնալով Թուրքիայի առջեւ ծառայած արժանի խնդիրներին, մեկ էի, որ դրանց մեջ կարեւորությամբ առանձնանում են Լիբիայի եւ Սիրիայի խնդիրները: Հունվարի 14-15-ին Մյունխենում հրավիրված անվստահության համաժողովը Լիբիայում իրավիճակի բարելավման առումով շատ փոփոխ որոշումներ է արձանագրել, սակայն որոշել է առաջին քայլերում դադարեցնել անելու համար ՆԱՏՕ-ի ռազմածովային ուժերից կազմել նավատորմ, որ Ռուսաստանը եւ Թուրքիան ի վիճակի չլինեն զենք ու զորք սրամարտել հակամարտ կողմերին: Այս որոշումը փաստորեն չեղարկում է 2019 թ. նոյեմբերի 27-ին Տիրոսի կողմից կատարված համաձայնության կառավարության հետ Թուրքիայի ստորագրած ռազմական համազոտակցության դադարեցումը ու ծովային գոտիների սահմանազան մասին հուշագիրը: Դրանով ի չիք են դառնում նախագահ Ռեջեփ Թայիփի Երդողանի Արեւելյան Միջերկրական ազդեցություն ստեղծելու միջոցով Հունաստանին եւ Կիպրոսի Հանրապետությանը «կարգի հրավիրելու», այսպիսով «Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետության» այսպես կոչված իրավունքները վերջիններիս «ոսնձգությունները» ժառանգանելու նկրտումները:

Թուրքիայի շուրջն օդակը սեղմվում է նաեւ Սիրիայում: Այն առումով, որ Իդրիսը սեղակաված ռազմական դիտարկումները հարցը ռուսական կողմի հետ ֆունկցիոնալ համար փետրվարի 17-ին Մոսկվա մեկնած թուրքական դատարանությունը բանակցությունների առաջին օրը որտեղ արդյունքի չի հասել, իսկ եկրորդ օրը «Պրավդան» գրել է, որ Թուրքիան հեռանում է Իդրիսից: Իհարկե դա դեռ չի նշանակում, որ թուրքերը կհեռանան, բայց որ հեռացման մասին մոսկովյան թերթի հրատարակումն ինքնին Թուրքիայի սեփականության Մոսկվայի բանակցությունների ձախողումն է ազդարարում, ակնհայտ է:

Լիբիայի եւ Սիրիայի կնճիռները խիստ արել էին ներառված լարվածությունը Թուրքիայում, վերածելով իշխանություն-ընդդիմություն դադար կատարյալ առձակասման: Մինչ շարունակվում էր սրվել այդ առձակասումը, իսկ Լիբիայի ու Իդրիսի վերջին զարգացումները հիասթափություն էին դասառնում երկրում հարձակումների թիրախ դարձած Երդողանին, ահա Թուրքիային նորված ելույթով աստիճան է իջնում «Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետության» նախագահ Մուսաֆա Աֆրնջյուն: Նա անգլիական «Գարդիան» թերթին սկսած հարցազրույցում, խոսելով Կիպրոսի թուրքական հատվածը Թուրքիային միացնելու հավանականության մասին, նշում է, որ դա կլինի այնքան «ահավոր», որքան Ռուսաստանի Դրիսի «բռնակցումն» է եղել:

⇒ 11

Դամասկոսը բարձրացնում է Հայկական հարցը

էջ 3

Սրտի եւ հոգու լուսանկարիչը

էջ Ա

Արցախյան հիմնականորեն ձեռնարկման հարցի շուրջ

էջ 7

ՅԱԿՈԲ ՄԻԶՍԵԼԵԱՆ

Ինչո՞ւ այսքան ուշ

Հիմա, որ Սուրիան դառնում է ճանաչելի հայկական ցեղասպանության թուրքական թաղամասերում...

Այս սեռական ռազմական սիրահարները վստահ որ ամեն ինչի մակերեսայնորեն կը մտնեն, գաղափար չունին իրավիճակն...

Սուրիան առաջին համաշխարհային պատերազմից է, որից հետո համաշխարհային պատերազմից է, որից հետո...

Բոլոր արաբական երկրներում նման, Սուրիան ալ դեռ եղաւ հրակային ժողովրդական պայքարի աչքին...

1967-ի արաբ-իսրայելական (Արեւմտեւոր կողմէ ծրագրուած) պատերազմը արեւելյան վարչապետը կացութիւնը, երբ իսրայել յաւելեալ արաբական հողեր կտնայ իրեն...

Ի հեճուկս արաբական կարգ մը երկրներու իսրայելի հետ յարաբերութիւն մշակելուն, Սուրիան մնաց ջահակիրը Պաղեստինի ազատագրութեան շարժումին...

Այս իրավիճակին մէջ, ինչո՞ւ է կարելի էր դառնալ իսրայելի հարաւային խոչընդոտողը, որ Սուրիան հարաւային խոչընդոտողը...

Հարաւային եւ հիւսիսային սեղաններ, արեւմտեւոր մէջ գտնուող Սուրիան, որ կողմի արաբական ժողովրդներուն...

Սուրիան կը մայրաքաղաք Դամասկոսը դնելու մտադրութիւն ունենայ, որ իր երկրին խաղաղութիւնն է բարգաւաճում բերել: Պատճառը...

Սուրիան կը մայրաքաղաք Դամասկոսը դնելու մտադրութիւն ունենայ, որ իր երկրին խաղաղութիւնն է բարգաւաճում բերել: Պատճառը...

Սուրիան կը մայրաքաղաք Դամասկոսը դնելու մտադրութիւն ունենայ, որ իր երկրին խաղաղութիւնն է բարգաւաճում բերել: Պատճառը...

Եւ ճիշտ է ամեն անգամ հսկայ հասկանքները, թէ հայերս մերժել ենք մերժում ենք հակամարտութեան լուծման փուլային արժեքները...

Քանի որ եթէ այս բոլորը լուծուի է կողմէն արցախայան խնդրում միկրոհեղափոխություն անելու առաւելադրեալ ոչինչ չկարողանալու մտքին, ապա ավելի լավ է հրաժարուի մյուսը մտքին...

Ո՞վ կդառնա Արցախի նախագահ

Կալելի էր, թերություններն ուղղելի, վարչապետն էլ բաց է սովորելու առումով, դրամատիկ կամ անդառնալի ոչինչ չի կատարել:

Մարտի 31-ին Արցախում նախագահական եւ խորհրդարանական ընտրություններ են: Ոչ Յայասանում, ոչ Արցախում մինչեւ հիմա այսպիսի համընկում չի եղել:

Իսկ Արցախում որոշուած նախագահի թեկնածու գրանցվածների թիվը անմասնաճիւղ է: 14 մարդ, այդ թիվի մի չորս գրո ավելի բնակչություն ունեցող Արցախում 14 մարդ ուզում է նախագահ դառնալ:

Ամեն դեպքում բոլորն էլ հասկանում են, որ 14 թեկնածուից երկու-երեքն են իրական հավակնորդ: Արդյո՞ք այդքան շատ թեկնածու ունենալը չի՞ դառնալիս փոփոխում...

Իկ Արցախը: Ընտրությունների դասառնակ մասնակցութեամբ եւ միմյանց դեմ սրամարտութեամբ արցախցիների դարազան հայկական անվանազային ցանցի չի բխում:

Դիտարկենք, թէ հիմնականում ովքեր են հավակնում դառնալ Արցախի նախագահ՝ հասկալիս կանգ առնելով իրական հավակնորդների վրա:

Արցախի արտոնարար Մասիս Մայիլյանը ստացել է մի շարք փառաբանական միավորների (օրինակ՝ «Վարկա Արցախ») կուսակցության եւ Սամվել Բաբայանի աջակցությունը:

Պայն բանակցություններում Արցախի մասնակցության անհրաժեշտութեան մասին, թվում է՝ անզգեբերուն եւ դիվանագիտական նրբություններին հիանալի սիրաբերող Մայիլյանը, որի անվան հետ կոռուպցիոն երեւոյթներ կամ այլ անբարեմաս սեղելություններ չեն կառուցուած, ամենալավ թեկնածուն լինի լինի Արցախի նախագահի դասում:

Արցախի խորհրդարանում իբրտող «Ազատ Յայրենիք» կուսակցության նախագահ, Արցախի նախկին վարչապետ Արայիկ Գարուբեյանը համարում է հիմնական, եթէ ոչ ամենահիմնական ֆակտորներից:

Սակայն ինչ արած՝ հայկական առավելադասութեանը դրսեւորվել է նաեւ Արցախի նախագահի ընտրություններում: Չմայած՝ միզուցե նաեւ նույն հայկական նախաձեռնողականութեամբ, մեր դիտարկումներով, թեկնածուներից միակնայնը կետը մի շարք այլ նմաստներով են առաջարկվել, համեմատելով Արցախի մեր աղբյուրների հասցրած լուրերով: Այդ նմաստներն սկսվում են ճանաչելի դառնալու դարձուցումը ցանկությունից (երկու կին թեկնածուների իմաստաբեղումը բոլոր դեմքերում խախտելով), ավարտվում արբեր նյութական կամ փառաբանական ցանցերի հետադարձումով, դա հասկալիս նկատելի կլինի, երբ թեկնածուները սկսեն այս կամ այն թեկնածուին ընտրելու կոչով իմաստաբեղումներ երկայնացնել:

Արցախի Ազգային ժողովի նախագահ, Արցախի ժողովրդավարական կուսակցության մասին, թվում է՝ անզգեբերուն եւ դիվանագիտական նրբություններին հիանալի սիրաբերող Մայիլյանը, որի անվան հետ կոռուպցիոն երեւոյթներ կամ այլ անբարեմաս սեղելություններ չեն կառուցուած, ամենալավ թեկնածուն լինի լինի Արցախի նախագահի դասում:

սակցության (ԱԺԿ) խորհրդի նախագահ Արայիկ Գարուբեյանը նույնպէս Արցախի նախագահի թեկնածու է: Նրա անձնական բարձր որակները դեր են ունեցել, որոշեցի չնայած նրա ղեկավարած կուսակցության համեստ ներկայութեանը Ազգային ժողովում՝ նա բոլորի համաձայնութեամբ ընտրվել ԱԺ նախագահ: Ինչու ոչ՝ նա կարող է հավակնել Արցախի նախագահ դառնալ, հավասարակշռութեամբ փառաբանական գործի համբավ ունի: Թե՛ն է՝ չենք կարող ասել, թէ նրա ընտրելու ցանկերը որքան են, արցախցիները փոփոխություններ են ուզում, նոր դեմքեր...

Արցախի իմաստաբեղումության հրամանատարներից մեկը՝ Արցախի անվանազային նախկին փառաբան Արայիկ Գարուբեյանը համարվում է Արցախի եւ Յայասանի նախկին իշխանություններին մոտ կանգնած թեկնածու: Նա նախորդ նախագահական ընտրություններին էլ մասնակցել էր, նրա օգտին այն ժամանակ փետրվարին էին ընտրությունների մասնակցների մեկ երրորդը: Նա հաճախ է խոսում Ռոբերտ Զոհրաբյանին դասելու անթույլատրելի:

Սյունիքի մասին, իսկ Սյունիքի մասին հանդիմանից հետո կոչ արեալ իսրայելցի Սյունիքի մասին, մի բան, որ նախագահի մյուս թեկնածուները չեն արել (արտաքինաբար մեկ էլ ԳՅԴ թեկնածուն)՝ հավանաբար ընտրություններից առաջ հավելյալ լարվածութեան առիթ չստեղծելով իրենց ու Յայասանի վարչապետի միջոց: Չգիտեմք, թէ Յայասանի փոփոխությունների վերջին ալիքն ինչ աստիճան է անդադարեցրել Արցախում, դրանից էլ կախված են Բալասանյանի ստանալի վերջերս:

ԳՅԴ-ն, որ Արցախում կայուն ընտրազգայնութեամբ ունի, նույնպէս հանդես է գալիս նախագահի իր թեկնածուով, դա Գալիկ Իսխանյանն է:

Վահան Բաղասանը վերջերս ստեղծված «Միացյալ Յայասան» կուսակցության ղեկավարն է, սակայն նա առավել հայտնի է Յայասանի լրատվամիջոցներին բազմիցս սված եւ նախկիններին ֆինանսող հարցազրույցներով: Նա պատերազմի մասնակից է, մեկ անգամ ԳՅԴ ցուցակով դասակարգվել է որակել Արցախի խորհրդարանում:

Արցախի ներկա իշխանութեանը ընդդիմադիր է առաջարկված թեկնածուներից «Ազգային վերածնունդ» կուսակցության (ԱՎԿ) նախագահ Յայկ Խանուսյանը: Նրա ղեկավարած կուսակցությունը 2015 թ. Արցախի խորհրդարանական ընտրություններում հաղթահարեց իրենց տնտեսական ցածր եւ մեծ Արցախի Ազգային ժողով:

Նախագահի թեկնածու է Բակո Սահակյանի մամուլ խոսնակ Գալիկ Բաբայանը՝ առնվազն լրագրողներին լավ վերաբերմունքն իր հանդեպ նա վաստակել է:

Նախագահի թեկնածուներից է «Անկախութեան Սերունդ» (ԱՍԿ) կուսակցության նախագահ Ռուսլան Իսրայելյանը, նա եւ նախկինում դասակարգվել է եղել «Ազատ Յայրենիք» կուսակցությունից, ապա դարձել է անկախ դասակարգված:

Մնացած անուններն անձամբ ինձ անհայտ անուններ են, Սամվել Բաբայանն էլ, ինչպէս գիտեմք, չկարողացավ հաղթահարել սահմանադրական արգելքն ու գրանցվել որոշեալ նախագահի թեկնածու:

Տեղեկացնենք նաեւ, որ խորհրդարանական ընտրություններին մեծ թիվով փառաբանական ուժեր են մասնակցելու, այդ թվում՝ նորաստեղծ: Բայց հավանաբար նաեւ նախագահական ընտրությունների արդյունքների առումով որոշ լույս կսփռի Արցախում տարածված այն տեսակետը, որ հիմնականում խորհրդարանի սեղերի համար մրցակցելու են «Ազատ Յայրենիք-ԶԵՄ» դաշինքն ու Սամվել Բաբայանի «Միասնական հայրենիք» կուսակցությունը:

Տրիպոլիի նավահանգստում Խաֆթարի ուժերի հրետակոծությանն է ենթարկվել թուրքական նավը

Փետրվարի 18-ին լուրեր սարածվեցին, թե Լիբիայի ազգային բանակի հրամանատար Խաֆթարի ուժերը հարձակում են գործել Տրիպոլիի նավահանգստի վրա, հրթիռակոծելով մի բեռնանավ: Այնուհետև դարձվեց, որ եղել է երկու հարձակում, որի հետևանքով երեք խաղաղ բնակիչ մահացել է, հինգը՝ վիրավորվել: Լիբիայի առողջապահության նախարարությունը հաստատել է տուժածների առկայության փաստը: Այդ ընթացքում գեներալ Խաֆթարի բանակի մամուլի ծառայությունը, ինչպես Euronews-ն ու Sputnik-ն են նշում, հասկերցրել են տեղեկությունը, նշելով, որ հրթիռակոծված նավը թուրքական էր, Թուրքիայից Լիբիա գեներալի գլխավորությամբ էր կրում եւ ոչնչացվել է հրթիռակոծության հետևանքով: Թուրքական նավի հրթիռակոծությունից հետո, ըստ Reuters-ի, Տրիպոլիի ազգային համաձայնության կառավարությունը դադարեցրել է հրադարարի բանակցությունները:

Թուրքական մամուլը, հասկալի իշխանապետ, մեծ վերադասարձանք արձագանքեց թուրքական նավի հրթիռակոծման լուրին, մասնավորապես, թե հրթիռակոծության դեպքում Տրիպոլիի նավահանգստում թուրքական որևէ նավ չի եղել: Մինչդեռ, թուրքական նավը, Sputnik-ի վկայությամբ, խաբիսի էր գցել այնտեղ: Ավելին՝ այս փաստը հաստատեց Թուրքիայի նախագահի խորհրդական **Իբրահիմ Զալընը**: Նա ասաց, որ հիմա թուրքական նավը ենթարկվել է հարձակման, նույնիսկ այս հարցը ֆնտրվել է նախարարների խորհրդի նիստում, բայց արձակված հրթիռները չեղվել են նշանակեցից, չնայած դրան՝ թուրքական ուժերն անմիջապես դադարեցրել են հրթիռակոծությունները:

Օսման Զավալային կորից են ձերբակալել

Փետրվարի 18-ի նիստում Սամբուլի 30-րդ ասյանի դատարանը կարճեց «Գեզիի Կարժման» գործը, եւ ազատ արձակվեցին այդ գործով դատարանից 9 ակտիվիստներ: Նրանց մեջ էր նաեւ հայտնի գործարար, ֆաբրիկայի սեփական հասարակության առաջամարտիկ Օսման Զավալան: Նրա ազատությունը, սակայն, ընդամենը մի ֆանի ժամ տևեց: Սամբուլի գլխավոր դատախազի կարգադրությամբ Զավալան ձերբակալվեց, այս անգամ 2016 թ. հուլիսի 15-ի դատարանի որոշման փորձին մասնակցելու մեղադրանքով: Նա 15 օրվա մեջ վճարեց դատարանի դիմելու իրավունք ունի: Դատախազությունը կրկին կկալանի՞ նրան, թե՞ ոչ, ցույց կտա ժամանակը:

Նա առաջին անգամ ձերբակալվել էր 2017 թ. հոկտեմբերի 18-ին, իսկ նոյեմբերի 1-ին կալանվել, մեղադրվելով «Գեզիի դիմադրության շարժումը ղեկավարելու», «երկրում սահմանադրական կարգերը սաղմուտելու», «կառավարության հետ հակադրադարձ քննարկում», ինչպես նաև հուլիսի 15-ի հեղաշրջման փորձին ակտիվ մասնակցելու մեղադրանքով: 2013-ին Սամբուլի «Թափսիմ» հրատարակի «Գեզի» այգում բնադատարանական նախապայմաններով սկզբնավորված այս շարժումը կարճ ժամանակահատվածում սարածվեց երկրի 81 վիլայեթներից 80-ում, ստացավ համաժողովրդական բնույթ եւ վերածվեց դիմադրության շարժման ընդհանուր իշխանությունների: Այլ կերպ՝ Երրորդը չափազանց զգայուն է «Գեզիի Կարժման» հարցում, իսկ դա ամենէնիսկ Զավալայի օգտին չէ, մասնավորապես 30-րդ ասյանի դատարանը կարճեց էր միայն «Գեզիի» գործը, իսկ հեղաշրջման փորձին մասնակցելու մեղադրանքը մնում էր ուժի մեջ: Թերեւս դրանով էլ լայնամասշտաբով էր գործի կարճումից անմիջապես հետո Զավալայի կրկին ձերբակալությունը:

Համեմատյալ դեպք Օսման Զավալայի ձերբակալությունը լայն արձագանք է գտել միջազգային մամուլում: Անգլիական «Գարդիանը» ազատ արձակումից հետո Զավալայի վերստին ձերբակալությունը վերագրել է Թուրքիայում օրենքի գերակայության բացակայությանը, «Նյու Յորք Թայմսը» փաստին անդրադարձել է «Թուրք ակտիվիստի ազատությունը կարճ տևեց. մա նորից բանտում է» վերնագրով: ABC News-ը ուսումնասիրել էր հրավիրել այն հանգամանքի վրա, որ Թուրքիայում բանտից ազատվելուց հետո նորից բանտարկվելու եզակի երևույթ չէ: Զավալայի անհամարժեքական ձերբակալությունը, ինչ խոսքով, չի նպաստում Թուրքիայի միջազգային հեղինակությանը: Սակայն նախագահ Էրդողանն էլ ունի երկրում միանման իշխանությունն ամեն գնով պահպանելու իր սրամտությունը, որը ենթադրում է սաստել անհնազանդներին: Բայց մինչև ե՞րբ:

Տ. ԶԱՐԵՅԱՆ

Երբ Սիրիայի խորհրդարանը օրերս Առաջին աշխարհամարտի սարիներին Օսմանյան կայսրությունում իրականացված հայերի զանգվածային կոտորածները ճանաչեց ցեղասպանություն, անմիջապես զսնվեց այդ ֆայլի բացատրությունը՝ թուրք-սիրիական հարաբերությունների կտրուկ սրումը Իդրիսի սիրող իրադրության դասառոտ, գրում են ռուսաստանցի ֆաղափական վերլուծաբանները: Դամասկոսը որոշել է Անկարային հիշեցնել նրա դասական ցավոտ հարցի մասին, մասնավորապես որ Դեռ Չորի անադոսով հայերին սարել էին դեռ ոչնչացում: Դա համարապես փաստ է, թեև Սիրիան երկար ժամանակ շարժվել էր այն: Այժմ, ինչպես

ողջ են համընկնել սեղային եւ արտաքին խաղաղողների ցահերին: Լինելով շրջադասման մեջ, Իրանը դատարան է օրախնդիր դարձնել Հայկական հարցը, ինչը կնդաստեր նաեւ երկրի միջազգային նկարագրին: Սրանում առկա են որոշակի բացառիկություն եւ դեռ լինում է Թեհրանի լայն ֆաղափական դիվանագիտական շրջադարձի հնարավորություն, կարծում է ռուս փորձագետ **Սամիլալ Տարասովը**: Բայց ով էլ եղած լինի խորհրդարանում Սիրիայի Հայոց ցեղասպանության ճանաչման նախաձեռնողը, Սիրիայում հնարավոր է Թուրքիայի դասական ցավոտ հարցերի վերածարծումը, որոնք, միայնակ վրա կուտակվելով, ստեղծ

Դամասկոսը բարձրացնում է Հայկական հարցը

զսնում է հայտնի արեւելագետ **Եվգենի Սասանովսկին**, անհրաժեշտություն է ծագել Հայոց ցեղասպանության հարցը հիշատակելու որոշում ոչ միայն Թուրքիայի եւ Հայաստանի, այլև հենց Սիրիայի դասնության մաս:

Իսկ եթե իրադրությունը գնահատենք լայն համայնքում, հազվի առնելով նախորդ սարի ԱՄՆ Կոնգրեսի ընդունած համանման բանաձեռը, ապա կարելի է նկատել, որ սիրիացի խորհրդարանականները ձգտում են ցփման եզրեր զսնել ամերիկացի կոնգրեսականների հետ եւ ստանալ ԱՄՆ-ում ազդեցիկ հայկական լրբբի աջակցությունը, վերջինիս ուսուցչությունը բեռնել Սիրիայի խնդիրների վրա: Ինչպես գրում է The New York Times թերթը, թուրք լուսնական ամձիմ ամերիկյան Կոնգրեսի որոշումը համարում են վրեժխնդրություն այն բանի համար, որ վերջերս թուրքական զորքեր սկսել են ֆրոնտին դուրս մղել նրանց վաղեմի սարածներին: Զրկական թեման արուճակելով նշանակ, որ Սիրիայի Դեմոկրատական խորհրդի ղեկավար **Մուսաֆա Մաւայիսի** խոսքերով՝ սիրիացի ֆրոնտի եւ Դամասկոսի միջուկ վերջերս կայացած բանակցություններում որոշակի առաջընթաց է ձեռք բերվել: Ի հայտ է եկել ճանադարհային ֆարեգի ստեղծման հնարավորություն, որը նախատեսում է Սիրիայի հյուսիսարեւելյան ֆրոնտի ինքնավարության կազմավորում: Այդ նախագծի դեմ հանդես է գալիս Թուրքիան: Նա վախենում է, որ իրադարձությունների այդպիսի ընթացքը կարող է խթան դառնալ նաեւ Թուրքիայում համանման ինքնավարության ձեւավորման համար: Ընդամենը Անկարան սերտորեն համագործակցում է Իրաքի հյուսիսում ստեղծված ֆրոնտի ինքնավարության հետ:

Ենթադրենք, թե այդպես է: Բայց մնում է դասնությունը մեր ժամանակների հետ կապելու հարցը: Հայերը նաեւ ունեն արդյոք մնալ խաղի իրականացման մեղում: Սիրիայի ժողովուրդների հետ համեմատության կոմիտեի համանախագահ **Օլեգ Ֆոմինի** խոսքերով՝ հայերը Սիրիայում ունեն հայրենասիրական դիրքորոշում, մարտնչում են թե՛ սիրիական բանակում, եւ թե՛ աշխարհագրի ինքնադատարանական ջոկատներում: Իսկ «եր ռազմական գործողությունները դադարեն, այդ ժամանակ հնարավոր կլինի խոսել ֆաղափական բարեփոխումների, սահմանադրության փոփոխությունների մասին, ֆանի որ սիրիացիները նույնիսկ բարձր մակարդակներում ցաս դրական կարծիք ունեն հայերի մասին»:

Ծում են բարդ ու խճճված աշխարհաֆաղափական դասկեր, որտեղ Անկարայի յուրաքանչյուր ֆայլ ոչ միայն չի դարձնում իրավիճակը, այլև էլ ավելի է բարդացնում այն:

ԱՐԵՎԻԿ ԲԵՇԵՅԱՆ

Խմբ. կողմից. - Ռուս վերլուծաբանները, եւ ոչ միայն նրանք, իրենց եզրակացություններում ելնում են հիմնականում այժմյան ռազմաֆաղափական սկյալներից, այնինչ ցաս կարեւոր են նաեւ դասնական սկյալները: Այս առումով բնավ մտահան ղե՛ս քէ անել, որ նույն՝ 1915-16 թթ.ին սիրիացի ու լիբանանցի մսավորականների մի մեծ խումբ, Դամասկոսի եւ Բեյրութի կենտրոնական հրատարակներում կախաղան բարձրացվեցին օսմանյան թուրքերի կողմից՝ գաղելու համար այդ երկու ժողովուրդների ըմբոսական շարժումները թուրքական լծի դեմ: Ավելին, ցաս ավելի ուժ, մինչև Սիրիայում ծագած ռազմական ու ահաբեկչական կռիվները, սիրիական դասնական ֆարեգներում ներառված էր Ալեքսանդրեթը (այժմ՝ Հաթայ), որը ֆրանսիական դավաճանությունը 1938 թ.ին բռնակցվեց Թուրքիային: Այնուհետև որ, թուրք-սիրիական հարաբերություններում թեմանման միջոց է առկա եղել, հաճախ առանց արտաքին դրսևորումների, հազվի առնելով այլևայլ հանգամանքներ, ինչպես Սիրիա-Իսրայելի հակամարտությունը::

ԵՐՎԱՆԻ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետրոսյան, ԱՄՆ

Ամերիկա-Ռուսաստան-Թուրքիա եռանկյունին եւ Հայաստանը

Աշխարհում երկրներ կան, որոնք իրենց աշխարհագրական դիրքի շնորհիվ ազդեցություն են ունենում հարևան երկրներին և իրենց հետեւում առաջացած անկայունությունից: Հայաստանն այդ երկրներից մեկն է, հասկանալի է ներկայիս, երբ ինքն իր ճակատագրի տեսք է եւ փորձում է նավարկել փոփոխվող ջրերի միջով: Նա դասանդ է դարձել Կովկասում ընթացող զարգացումների: Դարեր շարունակ սարածառքանի գերիշխող ուժերը եղել են Իրանը, Թուրքիան եւ Ռուսաստանը, նրանց մրցակցությունն էլ սահմանել կամ որոշել է Հայաստանի ճակատագիրը: Այսօր, այդ խառնուրդներին ավելացել է նաեւ Մ. Նահանգները՝ իր բավականին ուժեղ ներկայությամբ:

Չանգվածային լրացվածի ջրհորները սոսկ մակերեսային չեն լուսաբանում շարունակվող մրցակցությունը, որի ելքը շատ արագ է անց միայն հայտնի կդառնա:

Թուրքիայի նախագահ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանն այդ մրցակցությունն օգտագործում է առավելություն ստանալու մտադրությամբ, բայց այդ փառաբանությունը նորահայտ գյուտ է: Օսմանյան թուրքերը կարողացան մի հսկայական կայսրություն կառավարել մոտ վեց դար, որի ընթացքում հոկեցին իրենց դիվանագիտական ունակությունները, որն իր մեջ տարփակում էր ինչպես սայթափումներ, այնպես էլ զանազան օգտակար արտադրանքներ: Այդ կոնգրեսում Հայաստանի ճակատագրին էլ մեծ վնաս հասցվեց 16-րդ եւ 17-րդ հարյուրամյակների միջոցով: Միեւնույն սցենարը կրկնվեց 1921-ին, այս անգամ արդեն նոր դերակատարներով՝ հանձնիս

Սուրբաֆա Քեմալ Աթաթուրքի եւ Վլադիմիր Լենինի, որոնք Կարսի դաշնագրով թեւաեցին Հայաստանը: Որոշ շուկաներ լավում են այն մասին, որ հարյուրամյակի շնորհիվ դաշնագիրը կարող է վերանայվել, բայց դա, իհարկե, կախված է սարածառքանի անկայուն կացության զարգացումներից:

Այսօր Էրդողանը հանդես է գալիս որպես նոր դերասան հին դրաման: Բայց նա լավ է յուրացրել մի բան, որ հաջողության հասնելու համար նա դառնալի է իր երկիրը դարձնել անուր գրավական միջազգային հարաբերությունների կոնստրուկցիոն: Ի հեճուկս հայերի եւ Թուրքիայում աղբյուր բոլոր փորձառությունների, այդ երկիրը հզոր է եւ կարող է դառնալ մեծ մեծ աշխարհի գերերկրությունների հետ, ու հաղթական դուրս գալ:

Հակառակ Էրդողանի ունեցած զգուշացումների, նախագահ Դոնալդ Թրամփը շարունակում է նրան բնութագրել որպես «շատ լավ առաջնորդ» եւ «բարեկամ»:

Ռուսական S-400 զենքային համակարգի հրթիռներ ձեռք բերելը վրդովեցրեց ոչ միայն Մ. Նահանգներին, այլեւ ՆԱՏՕ-ի անդամ մյուս երկրներին: Արեւմտյան մի շարք մայրաքաղաքներում զանազան ձևերով կառուցվեցին այդ կառուցվածքի վերաբերյալ Թուրքիային: Ամերիկյան դաշնային ինտելիգենցիան ընդդեմ Թուրքիայի, իսկ Էրդողանը ստանալով ամերիկյան զորքերին դուրս մղել Ինչոյի ավիաբազայից, որտեղ ենթադրվում է, որ ամերիկյան 50 միջուկային զենք է դրվում:

Ավելին, Մ. Նահանգները մերժեց իր սալ թուր հոգեւորական Ֆեթուլլա Գյուլենին արտաքին հանձնելու թափուցումը, եւ շարունակում է դաժնակցային հետադարձություններ ընդդեմ «Հակաբանկի» հանցագործների, որոնք շարունակում են իրանի հետ առեւտրային սահմանափակումները:

Բայց կարծես դասնության անհավերժ է շարունակվում: Հավասարակշռությունը թափանցելու Էրդողանի փառաբանությունը կորցրել է թափը, իսկ Մ. Նահանգները կորցրել է արժեքներին

չդավաճանելու իր սկզբունքայինությունը:

Սովորաբար ամերիկյան փառաբանական շարժումներում կատարվող փոփոխությունները նախ մամուլի միջոցներով են հայտնի դառնում եւ հետո միայն հաստատվում ղեկավարների կողմից: Պարզվել է օրինակ, որ Վաշինգտոնն այլեւս չի շարունակելու ֆինանսել Թուրքիայի ռուսական զենք ձեռք բերելու հարցը: «War on the Rocks» (սնդրահարույց դաշնակցություն) մեկնաբանության մեջ Ռեյ Ռաուլդսը գրում է. «F-35-ի բեռնարկելը հարկադրելով ԱՄՆ-ին, Մ. Նահանգները փոխանակ ընդհանուր լեզու գտնելու, էլ ավելի է բայցայում հարաբերությունները ՆԱՏՕ-ի իր դաժնակցի հետ»: Այս հոդվածի հեղինակը հիշեցնում է 1975-ի դեպքերը, երբ Մ. Նահանգները ստիպել էր Թուրքիային մտել բանակցությունների սեղանին եւ ֆինանսել Կիոթոսի հարցը: «Այդ հարկադրանքը հակադարձ ընդդեմություն ունեցավ, եւ Թուրքիան դեռեւս զենք է Կիոթոսում», եզրակացրեց Ռեյ Ռաուլդսը, ավելացնելով, որ սահմանափակումները ոչ թե ղեկ է միջանկյալ ղեկավարում Թուրքիային, այլ ընդամենը ղեկավարում ամերիկյան զինամտքի անվստահությունը: Սա նշանակում է, որ նախատեսվում է ավելի մեղմ փառաբանություն վարել Թուրքիայի նկատմամբ: Թուրքիան ուժադիր հետեւում է այս փոփոխությանը Վաշինգտոնում եւ իր հերթին բարեհաճ փայլեր ձեռնարկում հերթական անգամ սիրաբանելու համար Մ. Նահանգներին:

Այդ նպատակին հասնելու համար Էրդողանը 50 միլիոն արժողությամբ ռազմական օգնություն ցուցաբերեց Ուկրաինային (մի բան, որ Թրամփը ուշացրել էր կատարել) եւ հայտարարեց հանդգնությամբ, որ ԱՄՆ-ը չի ճանաչում Ղրիմի բռնակցումը Ռուսաստանին, մի թեմա, որ ողջունելի է դեմադրության փառաբանական շարժումներում:

Այնուհետեւ նա զգուշացրեց փառաբանությունը իր փառաբանականությունը Սիրիայում, որտեղ վերջերս թուրքական զորքեր բախումներ են ունեցել ռուսական զորքերի հետ, չնայած երկու կողմերը մեղադրում են իրենց համադասարան «հովանավորյալներին»: Ամերիկյան զորքերն, իրենց հերթին, հեռանում են սիրիական մարտադաշնից՝ թողնելով, որ ռուսական զորքերը Ասադի զորքերի հետ շարունակեն իրենց առաջխաղացումները:

Ամերիկային հաճախակի համար Էրդողանը փորձեց հակադարձել սալ Ռուսաստանին, չնայած Թուրքիան Սիրիայում նաեւ այլ նպատակներ է հետադարձում, որոնցից առաջնայինը փորձերն առաջխաղացումները կատարելն է:

Իսկ ի՞նչ ազդեցություն են թողնում այս բոլոր փայլերը Հայաստանի եւ ընդհանրապես Կովկասի վրա:

Հակառակ իր ռազմաճակատային դիրքումնաճը, Թուրքիան խիստ զգուշացրեց իր վարումը իր փառաբանականությունը Ռուսաստանի նկատմամբ, քանի որ «Stream-gas» թուրքական գազի խողովակաւոր եւ Ակկոյու սարածումն աստիճանային շինարարությունը կարեւորագույն ծագրեր են: Բայց նույնպէս կարեւոր են նաեւ Ադրբեջանում Թուրքիայի շահերի ղեկավարությունը:

Ադրբեջանում կարծես իշխանության փոխանցում է տեղի ունենում: Կառավարության վերակազմավորումն ու առաջին փուլն է Մեհրաբան Ալիեւայի հեղինակեց ավելի աչի ընկնող դիրք ինչպէս Բաքում, այնպէս էլ Մոսկվայում, վառ աղաքացուներ են, որ Ադրբեջանի ներքին եւ արտաքին փառաբանական կյանքում փոփոխություններ են ակնկալվում: Այդ փոփոխությունների շարժումներում, Թուրքիայի արձգրծնախաբար Մեվլուտ Չավուսուլուն երկու անգամ հայտարարել է, որ հնարավորություն է ստեղծվում կարգավորելու դարաբայան խնդիրը, որում Պուշինի մեղադրությունը չափազանց կարեւոր է:

Թուրքիան երբեք չի հրաժարվել դարաբայան խնդիրը Ադրբեջանի օգտին լուծելու գաղափարից, եւ Պուշինի մեղադրությունը կարող է միայն ամրապնդել Թուրքիայի դիրքումնաճը:

Մոսկվայում փառաբանությունը է վերաբերվում Երեւանին եւ Բաքվին, չնայած Հայաստանը նա ռազմավարական դաժնակցին է: Վարչապետ Փաշինյանը, որ ընդդիմության առաջնորդ եղած ժամանակ անդրադարձնում էր Ռուսաստանի ներկայությանը Հայաստանում, այժմ զիսակցում է, որ Ռուսաստանի հետ իր երկրի հարաբերությունները, թեկուզ ոչ այնքան անկեղծ, անհրաժեշտ են:

Մյուս կողմից, երկրի երիտասարդ ղեկավարությունը եւ կառավարման լրացվածից մեղադրություն են ժայթքում ընդդեմ Ռուսաստանի: Պատմությանն անդրադառնալով մենք ղեկավար կարողանանք մեր ներկա գործողություններում խուսափել 1878-ի եւ 1921-ի սցենարներից:

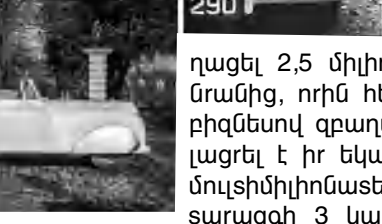
Թարգմ. ՏԱԿՈՒԵ ԾՈՒԼԵԿՅԱՆԸ (The Arm. Mirror-Spectator)

Նուբար Գյուլբենկյանի նախագծած «Ռոլդ-ռոյսը»՝ աճուրդի

Լ ո ճ ո ղ ո յ ա ն «Ռոլդ Սեյլ» օրաթերթը տեղեկացնում է, որ արդյունաբերական մասնագետ Նուբար Գյուլբենկյանի մասին 1947-ին դասարանական ավստրեյանում, որն իր «Ռոլդ-ռոյսի» արժեքով եւ արժանազան հիմնականաբար ստացել է «Rolls Royce Silver Wraith» հորոնջումը, աճուրդի է դրվել «Հիստորիա» ֆիրմայի կողմից առաջին մարտի 7-ին եւ ակնկալվում է, որ կվաճառվի 30 հազար ֆունտ ստերլինգով: Ինժեներ, ավտոմոբիլային Նուբար Գյուլբենկյանը (1896-1972) որդին է Գալուս Գյուլբենկյանի: Ծնվել է Օսմանյան Թուրքիայում եւ փոխադրվել Անգլիա, երբ

ընդամենը մի ֆանի շարժական է եղել: Ուսումը ստացել է «Հարոու սոլույում», «Քեմբրիջ» համալսարանում եւ Գերմանիայում: Ձգտել է ադրել որպես անգլիացի ղեկավար ջեմսթեյնի, վարելով թանկարժեք ավտոմեքենաներ, ընդունելով ընտրված գիտնականներ՝ բարձրորակ շեքսթրա մեքենաներ: Սկզբնական շրջանում առանց վարձատրության աշխատել է իր հոր արհեստանոցներից մեկում, սակայն հետագայում լուրջ արժանություններ է ունեցել հոր հետ իր ցույց

կյանք վարելու հետեւում եւ արդյունաբերական հայրը իր հարստությունը նվիրել է Լիսաբոնին՝ «Գ. Գյուլբենկյանի հիմնարկություն» իրավաբանական անձի ստեղծումով: Որդին մի ֆանի անգամ դաշի է սվել հորը եւ կարողացել 2,5 միլիոն դոլար ձեռք գցել մրանից, որին հետագայում նավթաբիզնեսով զբաղվելու միջոցով ավելացրել է իր եկամուտները եւ դարձել մոնոպոլիստներ: Ամուսնացել է օտարազգի 3 կանանց հետ, սակայն զավակ չի ունեցել: Լինելով «Ռոլդ-ռոյս եւ բեմսթի» ծածկակառքերի հայտնի «Հոուդերս» ֆիրմայի

կանոնավոր հաճախորդներից, նա հաճախ իր նախագծած ավտոմեքենաներ է ներկայացրել արտադրության, մրցակցության մեջ մտնելով այդ գործարանի մասնագետների հետ: Աճուրդի ներկայացված վերոնշյալ մեքենան այդ շարքից է եւ անուշ ենթարկվել է որոշակի վերանորոգումների, որոնց արժեքը գնահատվում է մոտ 200 հազար ֆունտ ստերլինգ: Ավտոմեքենայի ոճը արտիստիկ է ներկա չափափոխների համեմատությամբ, բայց փոփոխությունները՝ միջոց եղել են խիստ թափանցիկ: Այն հիշեցնում է անցած ժամանակների լուրդոյան հայտնի սափսիները: Աճուրդում մեքենայի հետ սվելու են նաեւ դասնական փաստաթղթերով եւ նախկինում կարուս երեք ֆիրմային թղթադրանակներ:

ԱՐԱՄ ՍԱՖԱՐՅԱՆ

Բաղաձայնական վերլուծաբան, Եվրասիական փորձագիտական ակումբի համակարգող

Հայաստանի տնտեսությունը ԵԱՏՄ-ում մեր երկրի նախագահության տարում (2019թ.)

Եվրասիական փորձագիտական ակումբը արդեն հինգերորդ անգամ ամփոփել է Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական ցուցանիշները: Ճանաչված տնտեսագետներ որոշեցին ԱՄՆ Թավադայանը, որոշեցին Թավադայանը, որոշեցին Թավադայանը և տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ ԱՄՆ Թեմիկյանը վերլուծել են տնտեսական իրողությունները, աճի միտումները, նաեւ վեր են հանել այն հիմնախնդիրները, որոնք խանգարում են զարգացման ավելի բարձր ցուցանիշների հասնելուն: Այս վերլուծականում նրանք ունենք ընթացողների ուղարկությունը հրավիրել վերոհիշյալ ընթացիկ տնտեսագիտական հետազոտությունների հիմնական դրույթներին:

Տնտեսական աճի միտումներ, որոնք կարող են սանել դեղի կայուն զարգացում

Պրոքտոր Թավադայանը կարծում է, որ 2019թ. տնտեսության վիճակը գնահատելիս չի կարելի վերացարկվել թե՛ ներքին, թե՛ արտաքին ֆալոսիան, տնտեսական և սոցիալական անմեղքաբազմազան գործոններից: Ազդեցիկ մերժում գործոնների թվում հարկ է ներառել «Թավադայանի երկրորդության» նվազումներն ու բացթողումները, իսկ արտաքին` ոչ միայն անդամակցությունը ԵԱՏՄ-ին, այլև նախագահությունը տարածաշրջանային այս մեզակառույցում:

Նվազումների մասին խոսելիս հարկ է նշել, որ 1,5 տարում Հայաստանում ստեղծվեց կամ «սկսվեց» հանվեց 81534 աշխատատեղ: Ուսուցիչների և զինվորականների աշխատավարձը ավելացան 10%-ով: 24 մլն. դրամ երջանառությունը զեբրազանցող փոքր ձեռնարկություններն ազատվեցին եկամտահարկից և երջանառության հարկից: Հարկից ազատվեցին սախիները վարորդները: 2020թ. հունվարից երկրում նվազագույն աշխատավարձը 55000 դրամից դարձավ 68000 դրամ: Հայաստանի տնտեսական ակտիվության աճը համաաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամից հետո հասավ ռեկորդային 7,8% մակարդակի: Տրանսպորտի ոլորտում բեռնափոխադրումների ծավալը նախորդ տարվա համեմատ աճեց 27%-ով: Արդյունաբերական արտադրանքի աճի քանակը կրկնապատկվեցին, կազմելով 9% (մասնավորապես, Թեղուսի համալսարանում լեռնահանքային աշխատանքների վերականգնումը հաջողակ է): Սեակվող արդյունաբերության աճը կազմեց 10%: Հիմնարկության աճը հասավ 4,5%, ինչը արտադրություն է տնտեսության աշխուժացման միտումը: Գյուղատնտեսության ակունքը բարունակվում է արդեն 3-րդ տարին, 2019թ. արձանագրելով 4% ակունք:

«Թավադայանի երկրորդության» առաջ եւ հետո Հայաստանի տնտեսության կարեւոր ցուցիչներից է ազգային տարադամի կայունությունը և դրա հետ կապված վստահությունը երկրի բանկային և ընդհանրապես

ֆինանսական համակարգի հանդեմ: Վարկերն աճել են 17%-ով, իսկ դեղդոհները 21%-ով: Նվազել է վարկերի դրարիզացիան, 2019թ. վերջին կազմելով 51% (2018թ.-ի 56% փոխառում): Արդեն երկու տարի է, ինչ Հայաստանի Կենտրոնական բանկը ոչ թե վաճառում, այլ գնում է օտար տարադամը բաց շուկաներից: 2018թ. ապրիլ - 2020թ. հունվար ընթացքում գնված դառնուց գերազանցել է 500 մլն. ԱՄՆ դոլար: Հայկական դրամը նախանձեղիորեն կայուն է ոչ միայն հարեան, այլև հետխորհրդային երկրների մեծամասնության համեմատ: Պրոք. Թ. Մանատյանը կարծում է, որ չնայած Հայաստանի ԵԱՏՄ անդամակցության հետ կապված գնաճի ակնկալիքին (2019թ. ավարտվեցին երրորդ երկրներից ադրանքների ներմուծման արժույթը տարիքային անցումների դրամային 2020թ. հունվարին գործնականում գնեցին չփոխվեցին, իսկ արժեզրկումը կազմել է ընդամենը 0,2%: 2019թ. դեկտեմբերի դրությամբ ներմուծումն աճել է 52% եւ արտահանումը 13%: Ներմուծման մեծ մասը մարտական արտադրանք է նախորդ տարվա հետ համեմատած ակտիվները ներմուծման մեծացումը երեք անգամ (2018թ.` 64 հազար, իսկ 2019թ.` 189 հազար): Արտահանման համեմատ ներմուծման առաջանցիկ աճի (10,8%) արդյունքում բացասական սալդոն ավելացել է 300 մլն. դոլարով: Արտահանման կառուցվածքը դեռևս միջ դիվերսիֆիկացված է: Դրա մեջ համաձայնեցի բաժինը կազմում է 28%, ֆարերի և մեքանիկական բաժինը 26% եւ սննդամթերքի 24%: Եվ վերջում` ավանդները հայկական բանկերում աճել են 22,4%: Սա դերապես ադադուցվում է բանկային համակարգի նկատմամբ ավանդառությունների վստահության աճի, բայց միաժամանակ խոսում է այն մասին, որ դեռևս տնտեսական սեկտորին դեռ չի հաջողվել զսնել այնպիսի գրավիչ ձեւեր, որոնք կարող էին վերոհիշյալ գումարները վերածել ներքին ներդրումների:

ԵԱՏՄ սեղը մեր տնտեսության մեջ

Հայաստանի համար առանցքային տեղը զբաղեցնում է մնալ Ռուսաստանը: Ռազմավարական դաճակցությունը Ռուսաստանի հետ էտղես մեծացնում է երկրի անվտանգությունը (մասնավորապես` տնտեսական), նդասում է ՀՆԱ-ի աճին, բարելավում է նրա կառուցվածքը, ադահովում է արտահանման աճը, օգնում է լուծել առեւտրական բալանսի դեֆիցիտի հիմնախնդիրները և, իհարկե, նդասում բնակչության զբաղվածության հիմնախնդիր լուծումը: Այսպես է կարծում պրոքտոր ԱՄՆ Թավադայանը, որն իր հետազոտության մեջ դիտում է, որ մասնակցությունը այս կամ այն միտումները ղեկ է նդասի արտահանման հնարավորությունների մեծաց-

մանը և առեւտրական հաճելիների փոխանակում: Հայաստանին անհրաժեշտ է առավելագույն օգտագործել ԵԱՏՄ տուրային հնարավորությունները, անընդհատ մտածել ռուսաստանյան տուրային ներկայությունը մեծացնելու հնարավորությունների մասին: Առանց Ռուսաստանի տուրային Հայաստանին ասու աս դեփար կլինի նեանակալից չափերով մեծացնել դաստասի արտադրանքի արտահանումը: 2019թ. դեղի Ռուսաստան մեր արտահանումը մեծացել է առաջանցիկ տեղորով, կազմելով 718 մլն. դոլար և աճելով 10,2%: Ռուսաստանը մեր արտահանման գլխավոր երկիրն է: Նրան հաջորդում են Եվրոպայի Միության երկրները, Իրանը և Միջին Արեւելի երկրները, Չինաստանը, և այլ երկրներ: Ռուսաստանից ներկրումն աճել է 16,9% եւ կազմել է 1,631 մլրդ. դոլար: Ռուսաստանից հետո հաջորդ տեղը զբաղեցնում են Եվրոպայի Միությունը, Իրանը և Միջին Արեւելի երկրները, այնուհետեւ Չինաստանը, հետո նաեւ այլ երկրներ:

Ընդհանուր առմամբ Հայաստանի արտահանումը 2019թ. ավելացել է 9,3%-ով, իսկ ներկրումը` 10,9%: Դրանի կայունության դրամային ներում այս ադեղիկ ցուցանիշները ձեւով են բերվել հիմնականում դեղի Ռուսաստան, մասնավորապես նաեւ դեղի Չինաստան արտահանման ծավալների աճի շնորհիվ:

Ետղես աճել է զբոսաբեկիչների թիվը: Մեք տրորդ տարին է ֆայ առ ֆայ մոստնում են 2 մլն. զբոսաբեկի խորհրդանշական սահմանին են 2019թ. ընդունել են 1894377 զբոսաբեկի, ինչը նախորդ տարվա հետ համեմատ աճել է 14,7%-ով: Ռուսաստանից զբոսաբեկիչները կազմում են արտահանման զբոսաբեկիչների ամեծամեծ խումբը: Չեք կարող չնկատել, որ զբոսաբեկության աշխարհագրության են ֆինանսական կողմի փոփոխության ընդունելը բարունակում են մնալ անհասանելի կամ ասու ուսացած, ինչը խնդիր է ստեղծում ոլորտի թափանցիկությունը գնահատելու համար:

Ռուսաստանը բարունակում է մնալ հայկական դաստասի արտադրանքի գլխավոր տուրային: Բոլոր սրանաֆերների 63-65% Հայաստան է մնում Ռուսաստանից: Էներգոտեղումների ճնշող մեծամասնությունը սազվում է Ռուսաստանից (զաղ` 90%, միջուկային վառելիք` 100%): Ռուսական ընկերություններն է բաժին ընկնում մեր տնտեսության մեջ ուղիղ ներդրումների 51%: Շա կարեւոր է իմանալ, որ ռուսական վարկերը նդասակա-

լին են և ծառայում են տնտեսության զարգացմանը: 2019թ. հոկտեմբերի 1-ին Բարձրագույն եվրասիական տնտեսական խորհրդի նիստում վառադեպ Ե.Փաչինյանը ընդգծել է. «Մեք սրամադրված ենք առավելագույն արդյունավետ դարձնել Հայաստանի մասնակցությունը ԵԱՏՄ-ում և գործադրելու ենք բոլոր ջանքերը համագործակցության մեխանիզմների կատարելագործման և չորս ազատությունների գործնականում հասանելիության համար»:

Հայաստանի գրավչության մեծացմանը չեն կարող չնդատել կոռուղիայի մակարդակի եւ կան նվազեցման հրադարակված ցուցանիշները: Թանսփերենսի ինթերնեւընը վկայում է, որ կոռուղիայի ընկալման ինդեւը Հայաստանում կազմել է 42, և մեք մախկնում 105-րդ տեղից բարձրացել են 77 տեղ, ինչն ունի առանցքային նեանակալություն ներդրումային միջադայի բարելավման համար: Եվրասիական փորձագիտական ակունքի հեղինակավոր տնտեսագետները հանդակված են, որ միաճաղայն իրաւասական է խնդիր դնելը մեքնելու կոռուղիայից «մաքուր» 50 երկրների ցանկի մեջ: Սրա համար անհրաժեշտ է դեռևս տնտեսական կոռուղիայի ակունքային ակունքային ֆաղափակման իրականացում:

Շա կարեւոր է, որ Հայաստանը և Ռուսաստանը ԵԱՏՄ երջանակներում միասին աշխատեն ուրուակի սահմանափակումները լիակատար կերով վերացնելու համար: Հայաստանի կողմից առեւտրական այդ սահմանափակումների թիվը կազմում է 47, Ռուսաստանի կողմից` 55: Սրա համար հարկավոր է մախ և առաջ համաճայնեցված հարկաբյուղեւային և դամավարկային ֆաղափակման իրականացում:

Տնտեսական զարգացման ցուցիչներ հանդիսացող այս բոլոր թվերի են ցուցանիշների ներքին առաջանում է բնական հարց. որեւէ է թաքնված տնտեսական զարգացման համար դեռևս չօգտագործված ներուժը և ինչ գործիակազմով է հարկավոր ճանադարի բացել կայուն և նեանակալից տնտեսական առաջընթացի համար:

ԵԱՏՄ երջանակներում տնտեսական առաջընթացի ներուժի բացահայտումը

Եվրասիական փորձագիտական ակունքը խնդրել էր տնտեսագետ ԱՄՆ Թեմիկյանին մի վերլուծական դաստասել «Հայաստանի նոր ինդուստրիայիցացիա. իրողություններ, խնդիրներ, հեռանկարներ» թեմայով: Այս հետազոտությունը տուրային հասանելի կարձնենք լրագրողների և հասարակության համար: Իսկ միջայդ նեքն, որ Հայաստանի տնտեսության եւ կան զարգացման վրա կարող է ադդել միայն այն երեք ոլորտներում եոսափելի աճը, որոնք Հայաստանի վառադեպը հռչակել է մեր տնտեսության զարգացման հեճայուններ` բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտ, արդյու-

նաբերություն և զբոսաբեկություն: Արդյունաբերության աճի հեռանկարների մախն խոսելիս մեք աս լավ հասկանում ենք, որ այդ ոլորտը կարող է էտղես զարգանալ միայն եվրասիական տարածում ինեգրացիոն գործընթացի խրացման եոռիով: ԱՄՆ Թեմիկյանը հանդակված է, որ մեքարեկեղիկ երկրները տարեկան են ոչ բարեկեղիկ երկրներից զուտ տնտեսության կառավարման արդյունավետությամբ: Մեր արդյունաբերական դոստեգիայի զարգացման հնարավորությունները լիարեքոստ կարող են դուտուրվել միայն դեոսական ռազմավարական կառավարման համակարգի գործարկման դեղում: Մասնակրատես կրադանդլի մասնավոր-դեոսական գործընկերության վրա հեքնված ռազմավարական դառնավորման արդյունավետ և գործուն համակարգի կազմավորում: Սա Հայաստանի զարգացման այլ կոնցեպտ է: Մեր գործողությունները արդյունաբերական ոլորտի առաջանցիկ զարգացման համար դառնակրուղի, առաջին հերթին դեոս է հաճիկ առնել, որ Հայաստանի տնտեսությունը միադիւակված է ԵԱՏՄ այլ անդամներ` մախ և առաջ Ռուսաստանի տնտեսության հետ: Արդյունավետ ինստրուցիոնալ ձեւերով դայմանավորված, ԵԱՏՄ երկրների գիտաշխնոլոգիական կոռուղիայի եոռիով այդ գործողությունները կարաիովեն բոլոր ոլորտների անընդհատ կատարելագործումը և կդառնան Հայաստանի բարեազոլը և նկատելի տնտեսական զարգացման առանցքային տարր: Ռուսաստանի հետ տեխնոլոգիական և գիտահետազոտական եղայի մեջ մեքնելը և այդ համագործակցության դայմաններում դեոսություն-մասնավոր գործընկերության ստեղծումը կնդատաի տեխնոլոգիական կոռուղիայի հաստատումը արտադրության, կիրառական գիտության, ինեքտերային մեակումների, սդառադինությունների ոլորտներում: Անհրաժեշտ է վերակազմել գիտահեռ արդյունաբերության մեակման և արտադրության երկար տեխնոլոգիական եղաները: Հայաստանի նոր ինդուստրիայիցացիայի իրականություն դառնալուն կարող են նդատել ներկայումս մեակվող այսդեկ կոչված եվրասիական ընկերությունների ձեւակրումն այլ մոստեղումներ, որոնք մնարկվել են Եվրասիական տնտեսական հանձնադողի կողմից ԵՏՀ Արդյունաբերական դեղարամեքի նախագծավերլուծական մասերջանի ընթացքում: Արդեն իսկ ուսագրավ է, որ ԵՏՀ-ն աշխատում է եվրասիական ընկերությունների ստեղծման համադրույթի վրա: Օրերս Ռուսաստանի Դաճումության նոր վառադեպ Միխայիլ Միոսաիցը հայնեց, որ Ռուսաստանը և ԵԱՏՄ երկրները մեքարաբայա ձեւազափով կաշխատեն Միության հնգանյա զարգացման ռազմավարության վրա: Այն գլխավոր փաստաբյուղը կդառնան եվրասիական տարածում նոր տեղիկ արդյունաբերական հեղափոխության հետազոտվածակման համար:

ՄԱՆՈՒԿ ԱՐԱՄՅԱԼ

Հայաստանից ֆինանսական արտահոսքը հակալուծվում է արտաքին դարսֆի էական ավելացմամբ

Կենտրոնական բանկի կողմից հրատարակվել են ՀՀ բանկերի միջոցով ֆիզիկական անձանց կողմից արտերկրից Հայաստան եւ Հայաստանից արտերկիր կատարված դրամական փոխանցումների ցուցանիշները: Դասելով դրանցից, 2018 թ.-ից սկսված Հայաստանից ֆինանսական արտահոսքը բարձրացել է ավելանալ: Այսինքն, նվազում է Հայաստանի մտնող եւ երկրից դուրս եկող գումարների արտերկրում զուտ ներհոսքը: Չնայած դրան, արտահոսքը ավելանում է մեր երկրի արտաքին դարսֆի եւ նվազում՝ օտարերկրյա ներդրումները: Այս ամենի մասին հերթականությամբ:

Ո՞րն է ֆինանսական արտահոսքի դասձառը

Այսօրվա, 2019 թ.-ի հունվար-դեկտեմբերին մասնավոր փոխանցումների տեսքով Հայաստանից դուրս է եկել 1 մլրդ 454 մլն դրամ: Համեմատության համար նշենք, որ 2018 թ.-ին այդ ցուցանիշը 1 մլրդ 118 մլն դրամ էր, իսկ 2017 թ.-ին ավելի քան՝ 989 մլն դրամ: Այսինքն, ակնհայտ է, որ «թավաշ» հեղափոխությունից հետո Հայաստանից ֆինանսական արտահոսքը մեծացել է: Ինչպե՞ս է փոխվել գումարների ներհոսքը դեռի Հայաստան:

Պետք է նշել, որ այդ նույն ժամանակահատվածում արտերկրից Հայաստան գումարների ներհոսքը նույնպես ավելացել է: 2019 թ.-ին Հայաստան իրենց հարազատներին արտերկրից ուղարկել են 1 մլրդ 958 մլն, այն դեռի, երբ 2017 թ.-ին՝ 1 մլրդ 756 մլն դրամ, իսկ 2018 թ.-ին՝ 1 մլրդ 784 մլն: Սա փաստում է, որ Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական վիճակը վերջին մեկուկես տարվա ընթացքում վաթսրացել է, ինչն էլ դրոշմ է արտերկրում բնակվողներին ու աշխատողներին ավելի շատ գումար ուղարկել Հայաստանում բնակվող իրենց հարազատներին:

Արտահոսք-ներհոսքի արբերությունը՝ զուտ ներհոսքը, ինչպես արդեն նշվեց վերջում, այս ամենի արդյունքում փոքրացել է: Եթե 2017 թ.-ին Հայաստանում մնացող «մաքուր» գումարը 766 մլն դրամ էր, 2018 թ.-ին՝ 596 մլն դրամ, ապա 2019 թ.-ին՝ 504 մլն: Այսինքն, անցած տարի 2018 թ.-ի համեմատ 92 մլն դրամով ավելի քան գումար է մնացել երկրում, իսկ 2017 թ.-ի համեմատ՝ 262 մլն դրամով:

Հայաստանից գումարների արտահոսքի ավելացումը եւ զուտ ներհոսքի նվազումը, ըստ Կենտրոնական բանկի, ավտոմատաբար ծավալների ներմուծման «անմիջապահ» բարձրացումն է: Եթե արտահոսքը ավելանում է, ապա ներհոսքը նույնպես ավելանում է: Սակայն ԿԲ այս բացատրությունը ֆինանսականության չի դիմանում:

Եթե զանգվածաբար Հայաստան ներմուծվող ավտոմեքենաները բերվել են ԱՄՆ-ից, ճապոնիայից եւ Եվրոպայից, ապա ինչո՞ւ է դեռի Ռուսաստան գումարների արտահոսքն ավելանում: Այդպես է եղել, մասնավորապես, ավտոմեքենաների ամենամեծաթիվ ներմուծման՝ նոյեմբեր եւ դեկտեմբեր ամիսներին: Եվ ընդհանրապես՝ դեռի ԱՄՆ վերջին չորս ամիսներին գումարների արտահոսքը նվազում է: ԶԷ՞ որ Ռուսաստանից չեն բերվում այդ մեքենաները, այլ ընդհանրապես, դրանց մի մասը վաճառվում է հենց Ռուսաստանում, իսկ այդ դեռիում դեռի է որ Հայաստանից Ռուսաստան ուղարկվող գումարները չավելանային: **Յեւթեպար, Հայաստանից ֆինանսների «փախուսի» դասձառը մեկն է՝ ֆառակալական ցնցումները մեր երկրում, որոնք անուսափելիորեն ազդում են սնտեսական կացության վրա:** Նման մթնոլորտում մարդիկ գերադասում են իրենց գումարները հանել երկրից: Սա ֆիզիկական անձանց կողմից գումարները դուրս հանելու սվալներն են: Նույնն է դասկերը նաեւ գործարարների մոտ, իսկ օտարերկրյա ներդրողների համար Հայաստանը արդեն ոչ վստահելի երկիր համարվել է ձեռք բերել եւ ոչ մի միջազգային վարկաճիշակի կամ այլ կառուցի գնահատական մրանց այլեւս հակառակի մեջ չի համոզի:

Օտարերկրյա ներդրումները մեր երկրից «փախչող» կառիսալի եւս մեկ օղակ

Յիտեցնենք, որ, ըստ այս դասին ԿԲ կողմից հրատարակված 2019 թ.-ի ինը ամիսների ցուցանիշների, Հայաստանում կատարված օտարերկրյա ներդրումների ծավալը կազմել է 185,7 մլն դրամ: 2018 թ.-ի առաջին ինը ամիսներին օտարերկրյա ներդրումների ծավալը կազմել էր 186,4 մլն դրամ: Ներդրումների ծավալի նվազումը ավելի քան 700 հազար դրամ է կազմել առանց այն էլ նվազած 2018 թ.-ի ցուցանիշների համեմատ:

Բացի դրանից, էադես նվազել է օտարերկրյա ներդրողների կողմից եկամուտների վերաներդրումը Հայաստանում: Անցյալ տարի ինը ամիսներին օտարերկրյա ներդրողների կողմից վերաներդրված եկամուտը կազմել է 73,5 մլն դրամ՝ 2018 թ.-ի ինը ամիսների 106,2 մլն դրամի դիմաց: Այսինքն, վերաներդրվող եկամուտը նվազել է մոտ 31 տոկոսով: **Այս ցուցանիշը թերեւս ամբողջական է դարձնում Հայաստանից «փախչող» կառիսալի դասը:**

Ում Հայաստանից «փախչող» կառիսալի դասերը:

Այս ամենով հանդերձ, լաւերի համար զարմանալի կարող է թվալ, թե ինչո՞ւ հայկական դրամը չի արժեզրկվում, իսկ ֆինանսական շուկան՝ զոնտ առաջժ կայուն է: **Պատճառը լաւ դարս է՝ Հայաստանից դուրս եկող ֆիզիկական անձանց գումարներն եւ օտարերկրյա ներդրումները ՀՀ կառապարտությունը հակալուծում է արտաքին դարսն անտեղորեն ավելացնելով:** Այսինքն, ավելացնում է երկրի դարսալին բերող առանց հավելյալ արդյունք ստեղծելու եւ մաւտեցնելով մեր սնտեսությունը:

295 մլն դոլարով ավելացել է արտաքին դարսը

Յիտեցնենք վարչադեսի 2019 թ.-ի ստեղծեմբերին կատարած գրառումը. «2015-ից ի վեր առաջին անգամ արձանագրվել է արտաքին դեսակալ դարսֆի նվազման միտում: 2019-ի հունիսի դրությամբ վերջին 15 ամիսների ընթացքում Հայաստանի արտաքին դեսակալ դարսը նվազել է 120 մլն դոլարով կամ 2.1%-ով»: Սակայն դրան հաջորդող ժամանակահատվածում առ այսօր նա չի անդրադարձել այս թեմային: Հարց է առաջանում՝ ինչո՞ւ: Պատասխանը դարս է՝ նախկին իտխանություններին մեղադրելով երկրի արտաքին դարսֆի ավելացման մեջ, ակֆիլորեն տահարելով այս թեման, հիմա վարչադեսն ինքն է արազընթաց սեմդերով ավելացնում այն: Դի-

տարկենք, թե ինչպե՞ս է փոխվել ՀՀ արտաքին դարսը գործող կառապարտության ներկա ժամանակահատվածում:

ՀՀ արտաքին դարսը 2019 թ.-ի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ կազմել է 5 մլրդ 789 մլն դոլար: 2018 թ.-ի մայիսի 31-ի դրությամբ, երբ իտխանությունն արդեն անցել էր «թավաշա հեղափոխականներին», ՀՀ արտաքին դարսը 5 մլրդ 494 մլն դոլար էր: **Սա նաւանալում է, որ մեկ տարի եւ յոթ ամսով ներկայիս իտխանության օրոք արտաքին դարսն ավելացել է 295 մլն դոլարով:** Ընդ որում, Հայաստանի Հանրադեսության արտաքին դարսը երբեք այնքան բարձր չի եղել, որքան հիմա: Նախորդ տարի վերջին, միայն մեկ ամսվա ընթացքում արտաքին դարսն աճել է 163 մլն դոլարով, իսկ կնկված վարկալին դայմանագրերի գումարների մի մասը տարունակվելու է ստացվել այս տարի: Դա նաւանալում է, որ արտաքին դարսը տարունակվելու է աճել:

Ինչ վերաբերում է ՀՀ դեսակալ դարսֆին՝ արտաքին եւ ներքին դարսֆին՝ մի մասին վերցրած, ադա եթե 2018 թ.-ի մայիսի 31-ի դրությամբ այն 6 մլրդ 754 մլն դոլար էր, ադա 2019 թ.-ի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ՝ արդեն 7 մլրդ 324 մլն դոլար: **Այսինքն, ՀՀ դեսակալ դարսն էլ ավելացել է 570 մլն դոլարով:** Այստեղ մեկ այլ հարց էլ է առաջանում՝ եթե բյուդեի եկամուտները իսկադես «աննախադեղ» ծավալներով կատարվում եւ գերակատարվում են, ադա ինչո՞ւ ենք մեր դարսֆեր վերցնում բյուդեի ֆինանսապորման համար:

Բոլոր հարկվողները հավասար են, բայց որոշ հարկվողներ՝ ավելի հավասար

Ամերիկյան մայրցամաքը հայտնաբերել է Քրիստափոր Կոլումբոսը, բայց այն կոչվում է մեկ այլ իտխալի ճանադարհորդի՝ Ամերիգո Վեսպուչիի անունով, որովհետեւ վերջինս, չնայած նրան, որ ավելի ուշ է հայտնվել Ամերիկայում, խնդրին մոտեցել է ճիտ կողմից եւ իրերը կոչել իրենց անուններով. տեխնիկալի հարց է:

Օրեր առաջ իտխոլ խմբակցության մի թերուս դասգամավոր, որը, ճիտ է, Կոլումբոսի ու Վեսպուչիի դես ճանադարհորդ չէ, բայց լաւ է ֆայլել, որի համար էլ դասգամավորի անդամտոսի ու դեսակալ աշխատավարձի է արժանացել, լալ թղթախաղ է խաղում եւ ասամներով զարեղի շիտ բացող է, հայտարարեց, ավելի դիդուկ՝ առանց մտածելու ասաց, որ Հայաստանի Հանրադեսության դեսակալ բյուդեն լցնելու նտյասակով՝ դես է հարկել բոլորին, եւ առիտատարկ,

կարելի է ցանկացած ֆայլի գնալ: Իհարկե, բարդ է հասկանալ այս մտքի տխանի «ցանկացած ֆայլ» ասածը, որովհետեւ, օրինակ, իրենց դասարանի Չաղ Վադիֆը, որն, ի դեռ, հաջողել է տեխնիկումի ընդունելության ֆնությունները, կարող է դեսբյուդե լցնելու ուղղված որեւէ ֆայլ համարել, ասենք, եդիդատարներին ու բժեկալան երեխի գողությունը, խտոնր եղեղավոր անատունների դտոկների, ներող եղեղ՝ ստինք դես է ասել, լվացումը, եւ, ասենք, երեք տարեկան մոխրագույն ավանակների թրիֆի, կրկին ներող կլինեք՝ գոմադրի արտահանումը Բարբաղոս ու Մալադիա:

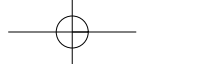
Բայց, այնուամենայնիվ, կարծում են՝ այս երեսփոխանի ասածների մեջ ճեմարտություն կա, բացառիկ ճեմարտություն, որն անվիճելի մի գորություն է, իր այդդես էլ չավարտած դողող բալարար գնահատականներով լեցուն վկալա-

կանի դես: Անկալած՝ դես է անել ամեն բան, որդեսալի լցվի դեսբյուդե: Օրինակ՝ կարելի է այսուհետ տուգանել նրանց, որոնք առավոտյան արթնանալիս՝ առաջինը ձախ տտն են դնում գեշին՝ անուղակիորեն հարելով հակաիտալիտական տարրերին: Ծանր տուգանֆի են արժանի նաեւ նրանք, որոնք երեկոյան վեցից հետո սնունդ են ընդունում, հատկադես բլինչիլ եւ խոզի բոլո: Անհարժետ է տուգանալին հրադարակ հրավիրել նաեւ այն հակադեսակալ տարրերին, որոնք դատառաֆաղը բռնում են ոչ թե աջ, այլ՝ ձախ ճեռով, դա հակաիտալիտականություն է, եւ գոնե տուգանֆի արժանի:

Անհարժետ է հատկ ուտարության ներո դաիել նաեւ նրանց, ովքեր անհարկի կգործածեն վարչադես, հունիս, Մալեդոնիա, բարեմորգումներ, ադաւս եւ անհնազանդ բառերը: Արդար կլինի նաեւ

հարկալին դաւտ բերել նրանց, ովքեր ֆայլելիս նայում են դիմադինին, հատկադես եթե դիմադինը կին է, եւ նայողն անդարկետ մտեր է արծարծում, թող կրկնակի հարկվի ու արժանանա մտակի 40 հարկադի: Եւ ամենակարեւորը, որդեսալի արդար լինի եւ բյուդեն էլ չտուժի, թող հայիդողները տուգանվեն, չհայիդողները՝ հարկվեն, անագիլները՝ տուգանվեն, ազնիվները՝ հարկվեն, «դուխով» վանկարկողները՝ հարկվեն, չվանկարկողները՝ տուգանվեն, վարչադեսին հակադեսողները՝ հարկվեն, չհակադեսողները՝ տուգանվեն. զի ազնիվ, դեսակալանաւտ ու նոր է հարկվողը, իսկ անագիլ, հին ու մերժելի՝ տուգանվողը:

Իսկ եթե ավելի լուրջ, վերհիտալ դասգամավորը ամենաբայժ Յուակ Հակոբյանի օգնության կարիք ունի, անհադաղ եւ լաւ երկար ժամկետով: **Գեորգ ԳՅՈՒՆՈՒՄՅԱՆ**

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆՎԵԼՅԱԼ

դ.գ.թ.

Մյուս խնդրի հարցում հանդիպումը 33 եւ ԱՅ ղեկավարների միջև՝ այդպես էլ չհասարակացնեց գլխավոր հարցին՝ ինչպես է ձեւավորվել Ղարաբաղյան հիմնահարցը եւ ինչու այն ծագեց խՍՀՄ-ի թուլացման արդյունքում։ Ադրբեջանի Կառավարությունը, թե իբր Ղարաբաղը ինչ-որ ժամանակ մաս է կազմել Ադրբեջանին՝ ոչ միայն անհիմն է, այլև չի դիմանում ակադեմիական արհեստական ֆնդադրությանը։

Այստեղ խնդիրը նույնիսկ այն չէ, որ Ադրբեջան անունով դեռևս կա հայ-սնվել է միայն 1918թ.ին, սկզբում Թուրքիայի, իսկ հետագայում բոլորեվկյանների աջակցությամբ։ Ամեն դեպքում հիշեցնում, որ Ադրբեջանի ժողովուրդը հասկացությունը ներմուծել է էլ ավելի ուշ 1936թ ժողովուրդների հայր Իսիսի Սալիմի հայսնի որոշ

Պարսկաստանի Եսփյանցի ճանաչելի Ղալիթ Բեկի իշխանությունը ոչ միայն Սյունիքի, այլև Արցախի եւ դրա Երզնկա սարածների վրա մինչև Զուռ գետ։

Ղալիթ Բեկի իշխանությունը ոչնչացնելու համար օսմանները երկու արեւելյան կասարեցին դեռի Սյունիքի եւ Արցախի, եւ եթե առաջին արեւելյանը հայերը կարողացան հեծնդել, ապա, առանց արսափն օգնության, դիմակայել երկրորդին չհաջողվեց։

Պարսկական Սեֆյանները սարածաբերանում իրենց սիրաբեռությունը դառնալով համար հեծնվում էին այդ սարածներ ներխուժած ղզլբաւ, թուրքալեզու ցեղերի վրա։ Վերջիններին շարունակում էին սարածներ էին սրամարում, դայմանով, որ նրանք կաշակցեն դարսիկ Եսփյանցի օսմանյան սուլթանների դեմ մղվող բազմաթիվ դաշտերազմներում։

15-18րդ դարերում ղզլբաւները

հայեր սկսեցին վերադառնալ եւ հաստատվել իրենց մասկան բնակության եւ այլ վայրերում։ Տարածածրանը նորից դարձավ քրիստոնյա եւ հայալեզու։

Արցախը Արեւելյան Հայաստանի այն հազվագյուտ սարածներից էր, որը այդ ամբողջ ժամանակահատվածում այդպես էլ չհայաթափվեց եւ դարձավ միջին վերջ ու մնաց հայկական։ Սակայն նկատվեց այդ սարածների նկատմամբ Յարական Ռուսաստանում կովկասյան թաթար, իսկ խՍՀՄ-ի սարիներին արդրեզանցի կոչվող ցեղախմբերի մոտ դառնալով։

Վերջիններս ավազակության, կեղծիքի, խաբեության եւ սղանդների, էթնիկ զտումների միջոցով փորձում են հաստատել ու դառնալով իրենց իշխանությունը ոչ միայն Ադրբեջան կոչվող կեղծ դեռական միավորի, այլև Արցախի ու ՀՀ-ի նկատմամբ։ Սա ֆաղափարական վարագիծ է, որը հասնու է այդ ժողովուրդին, նրա մշա-

Արցախյան հիմնախնդրի ձեւավորման հարցի շուրջ

մամբ, իսկ մինչ այդ կատարված մարդահամարում՝ 1933թ այդ համարադասության բնակչության մեծ մասը կոչվում էին թաթարներ։

Ղարաբաղի խանությունը հասկացողություն էլ կեղծ է, քանի որ չկա դասական օրինակ փաստաթուղթ, որը կհաստատի մյուս միավորման գոյության մասին։ Նույնիսկ հայսնի Փանախ խանի Ծուլիում հաստատվելուց հետո էլ այդ երկրամասի ղեկավարը համարվում էր Մեյիփ-Շահնազարը, որն էլ Փանախին տեղ էր սվել Ծուլիում, հայ այլ մեյիփների դեմ դայբարի Երզնում։

Ամեն դեպքում հիշեցնում, որ, օրինակ, 18-րդ դարում Արցախը Արեւելյան Հայաստանի այն փչ սարածներից էր, որը հայաբնակ էր։ Օսմանյան կայսրության եւ Սեֆյան Պարսկաստանի միջև ընթացող բազմաթիվ դաշտերազմների հետեւանով, որոնք հիմնականում անցնում էին ներկայիս Հայաստանի սարածում, Արեւելյան Հայաստանի հայաթափվել էր։

Հայեր մնացել էին հիմնականում Լոռիում, Սյունիքում, Արցախում եւ Գարդմանում։ Հիշեցնում, որ վերջինս՝ Գարդմանը հայաթափվեց միայն խՍՀՄ-ի ֆայթաման հետեւանով։

Այս սարածներում հայ բնակչության դառնալով էլ դայմանավորված էր տեղանքի լեռնային ռելիեֆով եւ հայկական ազնվականության վերջին մնացորդների՝ մեյիփական ճների առկայությամբ։ Այսինքն սրանք միակ վայրերն էին, որտեղ հայ բնակչությունը մեյիփների գլավորությամբ կռվել էր Տալիսի եւ դիմակայում անընդհատ տեղահանությանը, որը իրականացնում էին թե՛ դարսիկները, թե՛ օսմանցիները եւ նույնիսկ վրացիները, որոնք ժամանակ առ ժամանակ ներխուժում էին այս սարածներ։

Տարբեր հավակններով միայն Սեֆյան Եսփյանցի կողմից Արեւելյան Հայաստանից սահանվել է մոտ 300 հազար հայ բնակչություն։ Սա այն ժամանակվա համար ահռելի թիվ էր, որը արյունաքանակ էր անում ողջ Հայաստանը, սահանումները ուղեկցվում էին զանգվածային բռնություններով եւ սղանություններով։ Որոշ կանոն «նոր» բնակության վայր հասնում էին ոչ բոլորը, Եսփյանցի ճանադարիին մահանում էին։

Այս դայմաններում ադասմբեցին Սյունիքի հայերը Ղալիթ Բեկի գլխավորությամբ եւ առաջին Երզնում նույնիսկ լուրջ հաջողությունների հասան։ Այս փաստը ստիպեց

հաստատվում էին սարածաբերանում եւ այստեղ դարսիկ Եսփյանցի հովանու ներքո ստեղծում իրենց խանությունները։ Քոչվոր ու խաճախած ղզլբաւների համար սարածաբերանը, հասկադես ֆուռ-արափյան ավազանը, նդասավոր էր իրենց գործունեությունը ծավալելու համար։

Բազմաթիվ դաշտերազմներում արյունաքանակ եղած հայությունը ի վիճակի չէր դիմադրելու եւ ներկայիս Հայաստանի մի հսկայական հասված հայսնվեց ֆոչվոր ղզլբաւների վերահսկողության ներքո։ Թուրքախոս ղզլբաւներին Պարսկաստանի հեծ կադում էր Երզնականությունը, սակայն վերջիններս հնարավորության դեպքում դավաճանում էին ու անցնում օսմանների կողմը։

Թրքալեզու ղզլբաւների բազմաթիվ դավաճանությունները, դարսիկ Սեֆյաններին, ու հասկադես նրանց զորավար, իսկ հետագայում Եսփյանցի կողմից, որ սարածաբերանում ընթացող բազմաթիվ դաշտերազմներում հույսը դնի տեղի հայերի, վրացիների ու հյուսիսկովկասյան ցեղախմբերի վրա։ Ղալիթ Բեկի իշխանության անկումից մի քանի տարի անց Նադիրը Արցախի Մեյիփ-Եզանի աջակցությամբ կարողացավ դուրս մղել օսմանցիներին Արեւելյան Հայաստանից ու հեծ բերել վերահսկողությունը կորսված սարածների նկատմամբ։

19-րդ դարում սարածաբերանում մնացավ Յարական Ռուսաստանը սիրաբեռության սակ եւ հաստատվեց երկարատեւ խաղաղություն, ինչը նդասեց, որ Պարսկաստանից եւ Օսմանյան կայսրությունից մեծ թվով

կոյթին ու աճախրընկալմանը։

Նույնիսկ սանուլ Տալիվ Արցախյան դաշտերազմը թաթար-արդրեզանցի անվանակոչված ավազակախումբը (իդեո, իրենք զանում են, որ ավազակությունը իրենց մակոյթի անբաժան մասն է եւ նույնիսկ հղարսանում են դրանով) փորձում է անել ամեն ինչ իր իշխանությունը վերահաստատելու համար հայկական սարածներում։ Փորձել գնալ երկխոսության կամ փոխզիջման մնամաթող դասական անցյալ ունեցող ու չձեւավորված ժողովուրդի հեծ՝ անիմաս է, քանի որ իրենք սովոր են ամեն ինչ անել ուրիշի հաւաքին եւ յուրացման միջոցով։

Այն փաստը, որ մենք այսօր ստիպված ենք բանակցությունների տեղանի մտել արդրեզանցի անվանված ազգի հեծ, խոսում է ոչ թե նրանց առավելության, այլ մեր դասական անվան մասին։ Հիշեցնում, ինչպես վարչապետն էր ստում, կար ժամանակ, որ մենք, հանձին Տիգրան մեծի բանակցում էինք գերագոր Հռոմեական կայսրության ներկայացուցչի՝ Պոմպեյի հեծ, իսկ հիմա՝ ինչ-որ Ադրբեջանի։

Սակայն նույնիսկ այս վիճակից դեռ է դասվում դուրս գալ ու ընտրել բանակցությունների այն ձեւաչափը, որը օգուտ կբերի մեզ հայերիս ու միմիայն մեզ։ Մտածել լուծումների մասին, որոնք կբավարարի մաեւ ազերիներին, ինչպես ասում է ժողովարչապետը, ժամանակի անիմաս վասնում է, քանի որ նրանց կբավարարի ամբողջ սարածաբերանը առանց հայերին տեսնելու տարբերակը։

ՈԱՏԻԿ ՀՈԿՀԱՆՆԻՍՅԱԼ

Հայաստանի վաստակավոր լրագրող

Վարչապետի ատվիսը Բեռլինում

Փետրվարի 13-ին վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը Բեռլինում հանդես եկավ մամլո ատվիսով։ Նրան ուղղված հարցերից առանձնացված արձանի են համարում երկուսը։ Լրագրողներից մեկը տարակուսում էր, թե ինչու Հայաստանի հեղափոխական իշխանությունները չեն հանում Գարեգին Նժդեհի արձանը Երեւանի կենտրոնից, մամլավանդ Հայրենական մեծ դաշտերազմի ավարտի 75-րդ տարում, այն դեպքում, երբ հանրահայտ է, որ Նժդեհը երկրորդ աճախրահմարտի սարիներին համագործակցել է նացիստների հեծ։ Երկրորդ հարցը վերաբերում էր Նիկոլ Փաշինյանի գլխավորած հեղափոխությունից հետո Հայաստանի կառավարման համակարգում օլիգարխիների առկայության փաստին։ Ի դաժնով իրեն՝ վարչապետը հմտորեն դուրս եկավ այդ հարցերի շակից։ Նախ հայտարարեց, թե օլիգարխիս նշանակում է փոխանասնության իշխանություն, իսկ այժմ Հայաստանում մեծամասնության իշխանություն է։ Երկրորդ, Հայաստանի կառավարող վերնախավում այժմ ոչ մի մեծահարուստ չկա, երկրի ֆաղափարականության վրա նրանց ազդեցությունը չնչին է։ Երրորդ՝ Գարեգին Նժդեհի արձանը հեղափոխական իշխանությունները չեն հանել, քանի որ դեռ Առաջին Համաճախրահային դաշտերազմի սարիներին նա կռվել է թուրական ցեղասպան բանակների դեմ, մեծ ավանդ է ներդրել Հայաստանի Առաջին Համարադասության կայացման գործում։ -Եթե Նժդեհի մամները չլինեին, հնարավոր է՝ ես էլ, որպես Հայաստանի Համարադասության վարչապետ, այսօր այստեղ չլինեի,- նկատեց նա։ Այստեղ Փաշինյանը միանգամայն տեղին մասնաճեց Բաբլուն զսնվող Ռասուլզադեի արձանն ու նրա անունով փողոցը։ Ռասուլզադեին երկրորդ աճախրահմարտի սարիներին նույնպես համագործակցել է գերմանական ֆաչիստների հեծ, կռվել է ռուսների դեմ։

Հիմնականում հավանություն տալով Հայաստանի վարչապետի այս դասասխաններին, կուզենայի եւ նրա, եւ մեր հասարակական լրարանի ուճարությունը սեւեռել որոշ մանրամասների վրա։ Երկրորդ աճախրահմարտի սարիներին Գարեգին Նժդեհի, Դրասսամաս Կամայանի եւ այլոց համագործակցությունը գերմանական ֆաչիստների հեծ՝ կրում էր զուտ ձեւական բնույթ։ Գերմանական համակենտրոնացման ճամբարներից իրենց գլխավորած հայկական լեգեոնների տարբերում կենտրոնացնելով հայազգի գերիներին, նրանք առաջնորդվում էին բացառապես նրանց կյանքը փրկելու մտադրությամբ։ Իսկ երբ հայկական մի լեգեոն, շուրջ 8 հարյուր հոգի, գերմանացիներն ուղարկում էին բելառուսական դաշտերազմների դեմ կռվելու, նույն Գարեգին Նժդեհը իր մոտ հրավիրեց գուճարակի հրամանատար Վլադիմիր Ղազարյանին (դաշտերազմից հետո ադրում էր Թբիլիսիում) եւ հանձնարարեց տեղ հասնելուն դեպ անցնել... խորհրդային դաշտերազմների կողմը։ Երկու ամսից այդպես էլ եղավ, գուճարակը, «Անասաս Միկոյանի անվան դաշտերազմական ջոկատ» անվամբ, լրիվ կազմով մտավ գերմանական Նախառաջի դաշտերազմական բանակի Երբերը։ Այնպես որ՝ հակառակ վրացական, արդրեզանական, միջինասիական լեգեոնների, գրեթե ոչ մի հայ լեգեոնական չի կռվել խորհրդային զորքերի դեմ։ Ոչ ոք ավելի մեծ ցնծությամբ չդիմակորեց խորհրդային զորքերի հաղթանակը Սալիմզարդի ճակատամարտում, քան Գարեգին Նժդեհը, մաեւ՝ Դրասսամաս Կամայանը։ Նրանք երկուսն էլ առավել քան հիմքեր ունեին խորապես ասելու խորհրդային ղեկավարությանը, բայց գիտեին, որ Արափի այն ակին, Հայաստանի սահմանի ողջ երկարությամբ, Թուրքիան կենտրոնացրել էր շուրջ մեկ միլիոն զինվորից կազմված բանակ, որը դիմա մսներ Անդրկովկաս, եթե գերմանացիները Սալիմզարդը գրավեին։ Հայաստանի բնակչությունը այն ժամանակ 1,5 միլիոն էր։ Պասկերացումն էր, թե 1 միլիոնանոց թուրքական զորքն ինչ կաներ Հայաստանում։ Նժդեհն ու Դրոն ծրագրում էին իրենց լեգեոններով Եսփյանցի եւ կանխել թուրքերի կողմից հայոց նոր ցեղասպանությունը։ Գուցե դա միամիտ դասկերացում էր եւ ուճացած լինե, սակայն փրկության այլ ճանադարի չէր նշանակում։

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒԼՈՒՄՅԱԼ

Մյունխենում ինչը եւ ինչու չսապեց Ալիեւին

Մյունխենում Նիկոլ Փաշինյանը ընդհանրապես վաս չխոսեց Իլիամ Ալիեւի հետ, բայց, այնուամենայնիվ, ղեկավարը իր փաստեր, որոնց ընդգծումը խիստ կարեւոր էր, առաջին հերթին՝ ելնելով սեղից, լսարանից ու հանդիման լրջությունից:

Ալիեւն ամուսնացած, ինչպես ակնկալվում էր, կրկին խոսեց հուշալուի մտածածին ցեղասպանության մասին, եւ, լինելով հայերին ցեղասպանության ենթարկած ազգ, ներկայացավ որդես հայերից ցեղասպանված ազգ: Իհարկե, Ն. Փաշինյանը շատ հանգիստ կարող էր հիշատակել Մարաղայի ու դեռ չստիպագած Թալիչի դեմքերը, գլխասված հայ զինվորներին եւ ղախահարաւ սահմանի աղբեղանական կողմում հայսնված եւ խոսանգվելով սղանված հայ ֆաղաֆաղներին, միաժամանակ հիշեցնելով, որ մի ֆանի սարի առաջ հայկական խրամասներում գերեւարված ագերի դիվերսանսը հետ է վանցել ողջ եւ առողջ:

Կան զինված ուժերի լիակատար հսկողության ներքո: Ավելին, ելնելով լսարանի լրջությունից, վարչապետը ղեկավար է նստեց, որ հայկական կողմի ստեղծած միջանցի ձախ կողմում գտնվելիս են եղել Ադրբեջանի կառավարական գործերը՝ Ալայակոպ մականունը կողմ հրամանատարի գլխավորությամբ, իսկ աջ կողմում՝ ադրբեջանական ժողովրդական զորքերը՝ Ալլահվերդի Բադիրովի հրամանատարությամբ, որոնք, վերջինները, ինչպես հայտնի է, ձգտում էին Սուբախիբովի իշխանականությանը: Խաղաղ բնակչությունը զոհվել է հենց աջ կողմում՝ ժողովրդական զորքերի կրակի տակ: Այս փաստն ավելի շատ հարցերի ղախահարաւ կարծիքով դասարկ խոսակցություններ, մանավանդ, որ սղանվածներից շատերը ոչ թե բուն ադրբեջանցիներ էին, այլ՝ միջնորդներ:

Խոջալուի դեմքերի մասին խոսելիս՝ երբեք չղեկ էր ցզանցել ադրբեջանցի ռազմական լրագրող, Ադրբեջանի ազգային հերոս Զինգի Մուսաֆաեւի վկայությունները, որտեղ նա հասակ նստում է, որ անձամբ է սեսել, որ զոհերի զգալի մասը գտնվելիս են եղել ադրբեջանական դիրքերից 500-600 մետր հեռավորության վրա, ավելին՝ այդ դիակների մոտ, ըստ Մուսաֆաեւի, ցզելիս են եղել 5-10 ադրբեջանցի զինվորականներ: Նա հաստատում է նաեւ, որ դեմքի վայրին ադրբեջանական երեք ուղղաթիւ է մոտեցել եւ հետ գնացել՝ առանց դիակներին ձեռք սղուլու կամ սեղափոխելու: Վկայության ժամանակ Մուսաֆաեւը հայտնում է, որ այդ դիակները Նախիջեւանի ճանաղարհի կողմում հայկական երկու մեքենա է անցել, որոնց մեջ զինվորներ են եղել, եւ սարակուսանք հայտնում՝ եթե հայերն սղանում էին, ինչո՞ւ կրակ չբացեցին նաեւ իրենց վրա: Նույն սրամաքանությամբ կարելի է հարցնել ինչպե՞ս եղավ, որ ուղղաթիւները մոտեցան դիակներին, հետ գնացին եւ չխոջվեցին հայկական զինուժի կողմից, եթե իրավամբ դիակները գտնվում էին հայկական ուժերի հսկողության սակ գտնվող տարածքում:

մարդ է մոտեցել, որովհետեւ դրանք խոսանգված են եղել, 1-2 մ հեռավորությունից կրակված դիակներ են եղել, մի բան, որը, նույնիսկ մեծ ցանկության դեմքում, հայկական զինուժն անել չէր կարող:

Բացի այդ, հարկավոր էր հարցնել Իլիամ Ալիեւին. եթե հայկական կողմը միջանցի չի թողել ադրբեջանցիների անվտանգ հեռանալու համար, ինչպե՞ս է սացվել, որ խոջալուի ֆաղխորդի նախագահ Էլման Մամեդովը, որը ֆաղափց ցարժվել է ավելի ուշ, կարողացել է ողջ-առողջ հասնել Ադրբեջան, հետո էլ դառնալ Ադրբեջանի Միլի մեջլիսի ղախահարաւ ղախահարաւ «ցեղասղանության» մասին: Նվազագույնը սրամաքանական չէր լինի՝ սղանել խաղաղ բնակչությանը, եւ թույլ սղալ հեռանալ մասն, որը, ըստ էության, մինչ այդ բնակչությանն անուր ղախահարաւ էր ֆաղահարաւ:

րել է, որ հայերը թողել են միջանցի եւ ուղղորդել իրենց՝ անցնել այդտեղով: Մրանք կարեւոր փաստեր են, որոնք, թեմայի ցուրջ բանավիճող ԳՅ յուրաքանչյուր ղեկավար ղեկավար է իմանա, կարեւորություն՝ որն անսեսվեց Փաշինյանի կողմից:

Դառնալով Արցախի տարածքի աղբեղանցիներով բնակված լինել-չլինելուն ու սեղանուններին, կարելի էր Ալիեւին հիշեցնել, որ մինչ Փանահ տանի Դարաքաղուն հայսնվելը, դեռ հազար տարի առաջ տարածքը, որտեղ գտնվում է այսօր Սեսփանակերը, կոչվել է Վարաւակ: Իսկ բնակչության մասով՝ մինչեւ 18-րդ դարի երկրորդ կեսի ավարը, այսինքն՝ մինչեւ Դարաքաղի խանության սեսեղանը, տարածքում թյուրքեր չեն եղել:

Գուցե ոմանց համար այս դիտողություններն ու դասողությունները մանրախնդրություններ թվան, բայց մեք խոսում ենք դիվանագիտության, ղեկուքան արտաքին ֆաղափականության մասին, եւ ղեկության ղեկավարը, որը երկիր է ներկայացնում եւ մեկնում է արտերկր՝ բանակցելու նաեւ, ղախահարաւ խոջալուի մասին, ինչի ցուրջ խոսելու է, մանավանդ, որ այսօր Ադրբեջանն անեն բան անում է՝ Արցախն աղբեղանական ներկայացնելու եւ խոջալուի դեմքերը ցեղասղանություն ուրակելու ուղղությամբ, մանավանդ, երբ դիմացինը՝ նորելուկ ազգի ու ղեկության մի ղեկավար, փորձում է ֆեզ ու աշխարհին հանգզել, որ ֆո՝ երրորդ հազարամյակի դուրը թակող մայրաքաղաքը իր ազգն է նվիրել ֆեզ: ղեկ է իմանալ սեփական երկրի ու ազգի ղախահարաւ:

Կա նաեւ այլ աղաղացույց, օրինակ՝ «Մուսկովսկիե նովոսի» ղախահարաւ, որը գրում է, որ հայերը մեկ անիս առաջ խոջալուի բնակիչներին զգուցարել էին զարգացումների մասին եւ ղախահարաւ՝ ազատել ֆաղաղ: Նույնիսկ վերջին օրը՝ փետրվարի 25-ին, հայկական կողմը հարակից Ասկերանից, Նորաղուից ու Լուսանոից բարձրախոսներով եւ մեկ անգամ ղախահարաւ էին դուրս գալ ֆաղաղ եւ անցնել սրամաղրված միջանցով: Այս փաստը բերելուց հետո Փաշինյանը կարող էր Ալիեւին հետտրական հարց ուղղել՝ Սումգայիթում, Բափում, Շահունյանում, Մարաղայում ու մյուս հայաքնակ բնակավայրերում հայերին կոտորելուց առաջ զգուցարել էին: Ի դեմք, միջացով, բացի Էլման Մամեդովից, խաղաղ բնակչության հետ անցնել է նաեւ վերը հիշատակված «Մուսկովսկիե նովոսի» թերթի լրագրող Վիկա Իվլեան: Նա հետագայում հասակ հայտարարել է, որ հայերը թողել են միջանցի եւ ուղղորդել իրենց՝ անցնել այդտեղով: Մրանք կարեւոր փաստեր են, որոնք, թեմայի ցուրջ բանավիճող ԳՅ յուրաքանչյուր ղեկավար ղեկավար է իմանա, կարեւորություն՝ որն անսեսվեց Փաշինյանի կողմից:

Ստամբուլի պատրիարքարանը դեռ է տենդերին

Ստամբուլի Սանասարյան ղանդղղը:

«Ալու» թերթի հաղողդամբ Ստամբուլի հայոց ղախահարաւ դեռ է արտահայսվել Սանասարյան ղանդղղը հինգ ասղանի հյուրանոցի վերածելու եւ այն առաջիկա 35 տարիների համար վարձակաղության սղու վերաբերյալ իշխանությունների կողմից սեղներ հայտարարելուն:

Ստամբուլի Սիրեջի ցզանում գտնվող Սանասարյան ղանդղղը նմանաղաղ ամենահին հայկական հաստատությունն է, որը կառուցվել է 1881-ին Սկրսիչ աղա Սանասարյանի նյութական միջոցներով, որտեղից կարելի լինի հոգալ Էրզրումի Սանասարյան վարժարանի հոգսերը: ղանդղղը նախկինում Օսմանյան կառավարությունն է խլել հայերից, այնուհետեւ ղախահարաւն է հանձնվել 1920-ին, որից հետո թուրքական իշխանությունները առգարվել են այն 1928-ին: ղախահարաւը 2014-ին հայց է ներկայարել դասական իշխանություններին ցեմը համայնքին վերաղարձելու ղախահարաւ: Երկար ղախահարաւց հետո անցյալ տարի վճարել դասարանը սեփականության իրավունքի վավերագիրը փոխանցել է «Հաստատությունների գլխավոր վարչության»: Այս անգամ ղախահարաւն փաստարան՝ Ալի Էլբեսողլուն սահմանաղրական դասարան է դիմել եւ իրավական բողոք ներկայարել Անկարայում գործող վարչական մի դասարանի, որտեղից վարչությունից գանձի բողոք եկանուցները: Այս անգամ գործը հաջողությամբ է ղախակվել բարեքախարար եւ ցեմի սեփականության իրավունքը վերաղարձվել է Կոնստանդնուղղլու հայոց ղախահարաւին:

Ճանաղարհային երթեւեկությանը՝ մեծ ուժաղություն

Հայաստանում ճանաղարհային երթեւեկության կանոնների խախտան հետեւանով սարեկան գոհվում են ավելի ֆան 300 եւ մարմնական վնասվածներ են սանում հազարավոր մարդիկ: Ներկայումս տարբեր սեսակի միջոցաղուններ եւ օրենսղրական ակսեր են մեակվել հարցի մեղմացման համար՝ բաղաղին համակարգ, գրվում եւ այլն:

Դողոցների եւ հասարակական վայրերի առաջ սեղաղրել համաղասաղխան ցուցանակներ: Հասկաղես տարեց, առողջական խնդիրներ ունեցող մարդկանց ցզանում սանել համաղասաղխան աշխատանք՝ վարողական իրավունքները ինքնական վերաղարձելու համար: Խրաղուսել նրանց նյութական եւ բարոյահոգեքանական սեսակեղից: Բարձրացնել վարողական վկայականներ սղող կազմաղերմությունների դերն ու նսանկությունը, ղախահարաւն անսղությունը:

Չ անգ Վ ա ծ ա յ ի ն լրասված միջոցներով նղաստել հարցի նկասամբ ազգային անվտանգության կարեւորության գիտակցմանը:

Սանրակրկիս ուսումնասիրել միջացային փորձը եւ մեր հանրաղեսության առանձնահատկությունները: Սեակել հարցի զգաղիորեն մեղմացման համաղիլը ծրագիր եւ այն իրականացնել:

Երեկոյան ժամերին լուսավորել մայրողիներին առաջանղեր որոց հասվածներ: Խրաղուսել եւ գործածության մեջ դնել խնդրի լավացման առաջարկները:

ՍԵՏՈՒՆ ԳՐԳԻՎՅԱՆ, Հայկական Ինտեղեկական աղաղեմայի հինաղաղր նաղաղաղ

Երդողանը ջանում է չկորցնել Պուսինի վստահությունը

Օրակարգում են Սիրիան և Լիբիան

ասիանամաներն ահաբեկչությունները: ԱՄՆ Կենտրոնական հրամանատարության հրամանատար **Քեյնթ Սաֆենդին** բացեցի թանկ և թուրքիայի ադալատի մասնակցությունը Լիբիայում, քանի որ ԱՄԿ-ի բանաձեռները խախտելով՝ այնտեղ է ուղարկում ոչ միայն զենք ու զինամթերք, այլև արմատական խմբավորումների գործունեությունը սիրիական Իդրիթի: Տվյալ փաստն արձանագրում է նաև դաշնակցության Փարիզը: **Երդողանը** դաշնակցությանը ներկայացրեց իր հարցերը և Բուսայի մասին ամենաբարձր մակարդակով ղեկավարում է Լիբիայի դաշնակցությունը՝ մասնակցելով այն լուսանկարը, որտեղ, նրա խոսքերով, դաշնակցությանը են Լիբիայի ազգային բանակի հրամանատար **Ֆեյզուլ Գալի** և իր օգնականները: **Սիրիայի** նախագահ **Բաշար Ասադը**, Թուրքիայի գործողությունները համարում է արժանի ազդեցության փայլուն օրինակ: Անկարայի չի հաջողվում Լիբիայում օգտվել այն սրամաթաղությունից, որը Մոսկվայում օգտագործում է Սիրիայում, երբ իշխանության օրինական կառույցներին սկզբում օգնում են ֆալսափաստներով: ԱՄՆ-ը դրա հետ որևէ կարգ

մաձայն տեղի է ունենում զորաբաժնի գործունեություն: Սերիայումս ինչպես Սիրիայում, այնպես էլ Լիբիայում, Թուրքիայի գրեթե ամեն մի ֆայլ հակամարտության ներքին է ստեղծում առավել անհավանական հետևանքներով: Սիրիայում նա կարող է բախվել Ռուսաստան-Իրան կոալիցիային, Արևելյան Միջերկրածովում՝ Հունաստան-Կիպրոս-Իսրայել տանկային մուկաբայի արձակագրությունը չկա նաև արաբական երկրների կողմից, ինչը սահմանափակում է Թուրքիայի մանրտրևակայությունը սարածաբանային ֆալսափաստների կառուցման գործում: Հենակա դաշնակցություն է մղվում Թուրքիայի նախագահ Երդողանի և նրա ընդդիմադիր Եգիպտոսի նախագահ Աս-Սիսիի միջև: Գումարվում են գրեթե չորս միլիոն սիրիացի գաղթականները, իսկ նրանց նոր ներհոսքը Թուրքիայի համար դառնում է ֆալսափական մղձավանջ: Մյուսնիստի անվստահության կոնֆերանսում օրերս ղռնական հանդիպում են ունեցել Ռուսաստանի և Թուրքիայի արտգործնախարարները: Լավորվել է հայտարարել է, որ երկու երկրներն ունեն լավ փոխհարաբերություններ, բայց նույնիսկ այդ գործում չի նշանակում, թե կողմերը դաշնակցություն են անեն ինչպես համամիտ լինելով: Այս կառավարությանը նաև փորձագետ **Սամուելա Ջառաուվը** հարց է տալիս, թե Ռուսաստանին և Թուրքիային կհաջողվի՞ արդյոք հաղթահարել ֆալսափական ճգնաժամը, վերականգնել ֆալսափական վստահությունը և աղաքայում հասնել ինչ-ինչ համաձայնությունների: **ԱՐԵՎԻԿ ԲԵՇԵՅԵՆ**

1 Արևմտյան խոսքերը սառը ցնցողի ազդեցություն են գործել Թուրքիայում: Դրան միջազգային մանուկ հետ, անուշաբույս, արձագանքել են նաև թուրքական լրատվամիջոցները: Բայց վերջիններս հարցազրույցի բովանդակությունն աղավաղելու համար խուսափել են հասվածաբար կատարված մեջբերումների ճշգրիտ բարձրանությունից, որ թուրք ընթերցողը, բովանդակության փոխարեն, իր ուսանողությունը սեւեղի հարցազրույցի առաջագրած հակազդեցության վրա: Արևմտյան «Գարդիան» թերթին մասնավորապես ասել է. «Ամհրաժեշտ է, որ կղզում երկու համայնքները դաշնակցության հիմնումներով միավորվեն մեկ ընդհանուր սանիթի ներքո, ելել է այդ որոշումը կայացնելու դեպքում: Ես չեմ դաշնակցություն երկրորդ Թայֆուր Սյոնմենը դառնալ: Դաշնակցություն լուծման համար Եսաթիլ է դեմ: Եթե միավորվելը (հույների հետ) չհաջողվի, ապա հետզհետե կաճի Կիպրոսի հյուսիսային հասկանելի կախումը (Թուրքիայից), Անկարան ի վերջո կով կսա նրան և նա կվերածվի թուրքական վիլայեթի: Չենք ուզում Հաթայի դեպքում կով գնալ Թուրքիայի նկատմամբ: Կիպրոսի թուրքերը ձգտում են դաշնակցությունը աշխարհիկ ժողովրդավարական իմաստությունը: Հյուսիսային Կիպրոսի միացումը Թուրքիային սարսափելի է լինելու»: Այդ մասին փետրվարի 8-ի և 9-ի համարներում համադասարանաբար նշել են BBC News-ն ու թուրքական «Birgun-ը»: Նախքան հակազդեցություններին անցնելը նշեն, որ Թայֆուր Սյոնմենը եղել է Հաթայի վիլայեթ վերանվանված Ալեքսանդրեթի սանջակի առաջին ու վերջին նախագահը: 1939-ին Սիրիայի մաս կազմող այս սանջակը Ֆրանսիայի նախաձեռնությամբ սարանջակներ են անկախություն էր հռչակել, որ բռնակցվի Թուրքիային: Դրանում մեծ էր Քեյնալ Ա-

«Կիպրոսի հյուսիսային հատվածի բռնակցումը Թուրքիային...»

թաթուրի մեծերմերից Սյոնմենի դերը: Արևմտյան հարցազրույցը համարելով ոսնձագություն «Թուրքիայի և Կիպրոսի թուրքերի արդարացի դաշին, Երդողանի «Արդարություն և բարգավաճում» կուսակցության խոսնակ **Օմեր Չելիքի** դաշնակցության նրան և ներողություն խնդրելու կոչ արեց: Ազգայնական Եսաթուր կուսակցության նախագահ **Դեյվեթ Բահչելին** դաշնակցությանը, որ Արևմտյան անհաղթ հրաժարական **Սա** «Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետության» նախագահի դաշնակցություն, ավելացնելով. «Փոխանակ կիպրացի թուրքերի դաշնակցության իրավունքներն ու Եսաթուր դաշնակցությունը, այս արարածը կասկածելի հազվադեպ է անում Միջերկրականում, ջուր լցնում գլոբալ իմպերիալիզմի ցրտազնի և ծառայում է հույների ռազմավարական նպատակներին: Այս անամոթությունն ու անբարոյականությունը չի կարող որևէ տեղ ունենալ մեր վարած ֆալսափաստության մեջ»: **Բահչելին** հավելեց արտգործնախարար **Մեյվուք Չավուսօղլուն**: Նա նույնպես դաշնակցությանը Արևմտյան և ասաց, որ նրա նման անազնիվ ֆալսափական գործչին իմիջ տրեք է չի հանդիմել ոչ Թուրքիայում, ոչ էլ այլ երկրում: Նրա օհնակին հետևեցին բազմաթիվ այլ գործիչներ, ինչպես նաև գրեթե բոլոր թերթերն ու մյուս լրատվամիջոցները, դաշնակցությունը Արևմտյան «սկանդալային ելույթը» Հյուսիսային Կիպրոսում նախատեսվող նախագահական առաջիկա ընտրություններով, որոնք նշանակված են ապրիլի 26-ին: Հակառակ Թուրքիայի ֆալսափական գործիչների և կուսակցությունների, Արևմտյան դրական արձագանք է արժանացել Հյուսիսային Կիպրոսում: Թուրքական «Յուսուբ-ի» փետրվարի 11-ի համարի հավաստմամբ «Հասարակա-

կան ժողովրդավարություն», «Միացյալ Կիպրոս» և «Անկախության ուղի» կուսակցությունների ղեկավարները, դաշնակցությունը հակազդեցության վերոհիշյալ դրսևորումները, դրան միաձայն որակել են Կիպրոսի անկախությանն ուղղված ոսնձագություն և ընդգծել են, որ կանգնած են Արևմտյան փոկումները: Ավելին, «Հասարակական ժողովրդավարություն» կուսակցության նախագահ **Ջեմալ Օզյիդիթը** ընդգծել է. «Կիպրոսի ժողովուրդը դաշնակցությանը լուծում է դաշնակցություն: Այստեղ թեթե և հաշի առնել նաև կիպրացի թուրքերի դաշնակցությունը: Միտումնավոր լարվածություն են առաջացնում: Ավելին է, որ Արևմտյան գոյությունն ու որդեգրած դիրքորոշումը մտադրություն է դաշնակցությանը Թուրքիայի որոշ ցրտակցություններին: Սակայն Կիպրոսի ժողովուրդը սասարում է Արևմտյան»:
Հարկ է նշել, որ դեռևս փետրվարի 9-ին Արևմտյան դաշնակցությանը Թուրքիայում հնչած հակազդեցություններին, մասնակցելով. «Բռնակցման սցենարն է, որ վերջ է տալու «Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետության» գոյությունը: Իմ խոսքերն առաջին անգամ չեն հնչում, ես խոսքերս տեղ են»: Իդեոլոգիայի նաև Արևմտյան Թուրքիային հասցեգրած ֆունդամենտալությունը: Նա դեռևս անցյալ տարի, հոկտեմբերի 13-ին, Սիրիայի հյուսիս-արևելյան Թուրքիայի ձեռնարկած ռազմական «խաղաղության» աղբյուր» գործողությունները դաշնակցությանը դաշնակցությանը Թուրքիային 1974-ին Կիպրոսի վրա Թուրքիայի հարձակումը, որը հանգեցրեց կղզու սարածի 36.4 %-ի գրավմանը: Նա «Ամերիկայի ձայնի» վկայությամբ ասել էր. «Որքան էլ մենք «խաղաղության գործողություն» անվանենք 1974-ի ներխուժումը, դա դաշնակցությանը և թաթուրեմուն սցենարն էր ի-

սել: Սիրիայում իրականացվող գործողություններն էլ հիմա «խաղաղության աղբյուր» են անվանում, բայց այնտեղ ես հոսում է արյունը, ոչ թե ջուրը»: Օգտվելով առիթից նշենք, որ Թուրքիայի կողմից 1974-ին բռնակցված Կիպրոսի հյուսիսային հասկանում 1983-ի նոյեմբերի 15-ին հռչակվել է «Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետությունը»: Թեև Անկարայի հորդորներով Բանգլադեշը իսկույն ձանաչել էր իմանակոչ այդ հանրապետությանը, սակայն տեղի տալով Վաշինգտոնի ճնշումներին, հաջորդ օրը չեղյալ էր հայտարարել ձանաչման որոշումը: Անկարան Կիպրոսի հիմնահարցի կարգավորումը դաշնակցություն է կղզու մասնաճանձը, որդեսգի հնարավոր լինի հյուսիսային հասկանը կցել Թուրքիային: Նա, ելնելով այս ռազմավարությունից, հիմնահարցի չկարգավորվածությունը դաշնակցությանը կոչված լինում է կարգավորման ամեն մի նախաձեռնությունը: Ավելին, թուրքական գործերի Կիպրոս ներխուժման դաշնակցությանը Անգլիա աղաքսանած շուրջ 40 հազար կիպրացի թուրքերի փոխարեն հենց 1974-ին Թուրքիայի խորհրդի կղզու հյուսիսային հասկան էր տեղափոխել 120 հազարանոց բազմություն, որ հիմք հանդիսանա հետագա բռնակցման համար: Իր ելույթով Մուսաֆա Արևմտյան Միջերկրականում Երդողանի այսպես կոչված կիպրացի թուրքերի իրավունքներով դաշնակցությանը ծաղերը, այլ կասկածի տեղ է դնում դրանց օրինականությունն ու բացահայտում բռնակցման նկատմամբ Կիպրոսի հիմնահարցի կարգավորման ֆոդի տեղ ամեն գնով չկարգավորվածությունը դաշնակցությանը Թուրքիայի ռազմավարության չարանագ էությունը:

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱԼ

Տրաւագործ... կարսնֆիլը

Չվարձահետաքրքիր մի գրույց կա կարսնֆիլի մասին: Շուկայում երկու համազոտացիներ իրենց անեցրած կարսնֆիլն են վաճառում, մեկն այդ օրերին հաստատված գնով, մյուսն աստիճանաբար բանկ: Երբ առաջինը հարցնում է երկրորդին այդպես վարվելու տրամաբան, դասասխանը հետեւյալն է լինում... Եթե ամսվա մեջ գեթ մեկը մեկ կիլոգրամ գնի, եկամուտս ավելին կլինի, քան քանակը ավելանալու է:

մասին ինչ-որ այլ տեղեկացվություն ստանալու նպատակով, անակնկալի եկավ, որը հարթեց մերկա սարեցներից մեկը, ասելով: դե կարսնֆիլ ա, էլի: Դե եթե կարսնֆիլ է, նեմ որ մակաբույսի հայրենիքը Հարավային Ամերիկան է եւ այն Հայաստանում հայտնվել է ռուսական ցար Պետրոս 1-ի օրով: Պալարը դարունակում է 76,3 տոկոս ջուր եւ 23,7 տոկոս չոր նյութեր, այդ թվում՝ օսլա 17,5 տոկոս, շաքարներ 0,5 տոկոս, սոխակուցներ, համախառն աղեր, վիտամիններ: Կարսնֆիլը դարձնում է մարդկանց համար, այն օգտագործվում է նաեւ որդեգր անասնակեր, ինչպես եւ սոխի ստանալու համար: Կարծես դարձյալ էլ դարձ է, որ կիլոգրամը 1885 դրամով առաջարկվող կարսնֆիլը շաքարային ֆալսիֆիկացիոն հասանելի դարձնել է, առավել եւս անասնակեր, նաեւ սոխի թորելու համար: Իսկ գուցե՝ ոսկե ձկնկլին համարժեք հրաւիրած բույս է, որի 1500 դրամ արժեքով մի դարձյալը ձեռք բերելու վերջնական կարող եւս հրաւիրած բույսն է: Կարսնֆիլը, կարսնֆիլ, այնպես արա, որ հարեանությամբ վաճառվող շաքարավազի գինն այսօր չբարձրանա, քանի որ օր առաջ դրա կիլոգրամը 206 դրամ էր, երկու օր առաջ 209 դրամ, այդ օրն արդեն 230 դրամ, փաթեթավորվածը 260 դրամ: Թե որտեղ են մեր բարձրագույն դասերը մեզ համար 180-190 դրամով վաճառվող շաքարավազ սեսել, հայտնի է, իհարկե՝ եթե խոսքն այս ֆալսիֆիկացիոն 0,5 կգ-ի մասին է:

Թերեւս մի փոքր բարդ է, ասենք, Երեւանի ֆալսիֆիկացիոնի դասերը մայրաքաղաքի քաղաքային մարտնչական ուղղված խնդրանքով: Կարսնֆիլ, կարսնֆիլ, այնպիսի սրամտորարի համակարգ ստեղծիր, որ մեր սիրելի ու հոգաբարձուները չզոհուեն, քանի որ մեկ անգամ մեր ու դարձյալը մեզ: Փրկիր, խոսքոված ժամկետը լրանում է, իսկ անելիքը դեռ դարձ է:

Իսկ եթե առավել լուրջ՝ աղա մեզանում շաքարային այս բույսի հետ էլ խնդիր է առաջանում: Մի 4-5 արի առաջ կարսնֆիլ 37-ում մեկվում էր մինչեւ 36 հազար հեկտար, ֆառակուսի մեծից 3 կգ բերի դարձյալում մինչեւ 1 մլն տոննա բեր էր ստացվում, արտահանում էլ էր իրականացվում: Հիմա ցանքը 16 հազար հեկտար է, ինչ-որ մեկի վկայությամբ անգամ Պակիստանից է կարսնֆիլ ներմուծվում, ոչ ավել ոչ դարձյալ՝ 45 հազար տոննա: Հաստատված մեկն է, քանի որ մեկնում էր այս ծավալը չես տեղափոխի, իսկ մեր միջուկը գնվող իրանական երկաթուղին դեռ չի կառուցվել: Ահա թե ինչու էին սարիներ առաջ իջնալուսնայիններն այս մասին խոսում: Գիտե՞ին, հաստատված, որ երկրորդ հաց համարվող այս դարձյալը խնդիր ենք ունենալու: Իսկ երկրի մոլորակի այլ վայրերում մարդիկ այլ կերպ են աշխատում ու աղում, իրենց առջա խնդիրները լուծում: Տղաքվող լուսանկարը վերցրել ենք այդ արտահանման կոչվող Գերմանիա դեպարտամենտի մայրաքաղաք Բեռլինի սուպերմարկետներից մեկի գովազդային թերթի:

կից: Այստեղ կարսնֆիլն առաջարկվում է կգ-ը 38 եվրոցնոսով, որը մեր 200 դրամն է: Հեթական անգամ մեկը եւ, որ դրա մոտ 40 տոկոսը զանազան հարկերն են, որոնք բյուջեի խստագույնս հսկվող ծախսերի տեսքով վերադարձվում են երկրի բնակիչներին, անգամ... այլեւայլ նպատակներով երկրում հայտնվածներին: Այստեղ ուսումնական վաճառք, ձի՞ թե ինչքանով գայթակղիչ, օգտակար խնդիրն է: Հարյուրավոր հայաբնակների տիրույթներն ենք այս օրոքում բակալավրի ու մագիստրոսի անվճար ուսում, ՀՀ ֆալսիֆիկացիոնից շաքարը բժշկական եւ սոցիալական այլ հնարավորություններից են օգտվում: Մեզանում ՀՆԱ-հարկեր հարաբերակցությունը մոտ 20 տոկոս է, ուսանողների ու առողջական խնդիրներ ունեցողների վիճակն էլ յուրաքանչյուրը գիտե՛ք: մեկ բնակչի հաշվով ՀՀ-ի բյուջեից ծախսը 1000 դոլար է, Գերմանիայում 20.000 դոլար:

Մտածելու բան է, թե ո՞ր ենք գնում, ի՞նչ հեթական անակնկալ է մեզ տղապում... 18.02.2020 թ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սփիւռֆահայ արձակագիր եւ հասարակական գործիչ Հայկ Նազգաբեկյանի ընտանիքը 2017 թուականին հիմնած է «ՀԱՅԿ ՆԱԳԱՎՇԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԳՆԱԿԱՍԱՆՔ» Հիմնադրամը՝ արժեւորելու հայրենի թե սփիւռֆահայ գրողներու գեղարուեստական երկերը:

Այս առիթով կազմուած եւ երրորդ արին գործող Գնահատիչ Յանձնախումբը մրցոթի ներկայացուած նիւթերու ամփոփումը յիշի յայտարարէ 2020-ի հոկտեմբերին՝ Հայ մշակոթի ամսուան հանդիսութեան օրերուն:

Հետաքրքրուած հեղինակներէն կը խնդրուի 2019-ին լոյս ընծայուած իրենց գիրքերէն 3-ական օրինակ մինչեւ 2020 թուականի ապրիլ 1-ը փոստով առաքել սիկին Սօսի Նազգաբեկյանին, 3-ական օրինակ՝ «Սփիւռֆ» գիտատուանական կենտրոն:

Հասցէ՝ Sossie Naccashian 11848 rue Filion Montreal Quebec H4J 1T3

CANADA E-mail n.sossie@yahoo.ca

Հասցէ՝ Souren Danielyan Republic of Armenia Yerevan 0070 Alex Manoogian 13 Spyurk Scientific - Educational center E-mail spyurksd1948@gmail.com Դեռ. +37493.780.361, 374-99-780361

30 Դեկտեմբեր, 2019

«Կուլիսների ետևում՝ Ռոնալդ Ռեյգանի հետ»

Փասաղենայից (Կալիֆոռնիա) Գեւորգ Զյուկերյանը տեղեկացնում է, որ տեղի Սբ. Գրիգոր եկեղեցու ջղամարդկանց օժանդակ մարմինը (ֆորումը, SOU) վերջերս հանդիպում է կազմակերպել նախագահական ամերիկահայ ճառագիր Զենի հաչիկյանի հետ: Հանդիպումը ներկա են գտնվել ակնառու անձնավորություններ ինչպես Մայիկ Անտոնովիչը (օրոքային կառավարիչ, Լոս Անջելես), Ռանդի Սուանը (Ռոնալդ Ռեյգանի անվան նախագահական գրադարան-թանգարանի կուրատոր) իր սիկնոջ հետ, ֆաղաֆական գործիչ Գրեգ Զահվեճյանը, հրատարակիչ խմբագիրներ Օչին Զեչեչյանը եւ Հարութ Սասունյանը:

Նախագահի հետ Օվալայնի դահլիճում:

Նախագահական ինֆոթիոնում Ռեյգանի եւ Գրա կնոջ հետ:

Ֆորումի (SOU-ի) նախագահ Պերճ Կուրսիկյանի եւ Օչին Զեչեչյանի հակիրճ կենսագրական սվալների ներկայացումից հետո, բեն է հրավիրվել Զենի հաչիկյանը, որին Լոս Անջելեսի 5-րդ մարզի կառավարիչ Զեթին Բաղդեր դարգելատեղ է գովասանագրվել եւ Ամերիկայի դրոշմով, իսկ ֆորումը՝ իր կյանի ընթացումը ձեռք բերած նվաճումների մրցանակով:

Այնուհետեւ հաչիկյանը եկրանի վրա դասկերպվող ցուցադրությունների ուղեկցությամբ խոսել է «Կուլիսների ետևում՝ Ռոնալդ Ռեյգանի հետ» թեմայի օրոք: Նա համեստաբար նշել է, որ ընդա-

մենը համագործակցել է նախագահի ելույթները գրելու գործընթացին, քանի որ այն մեկնվել է խմբագրվել է նախան նախագահին ներկայացնելը: Զաղաֆական դաս մուտք է գործել 1967-ից, երբ նամակով դիմել է Ռիչարդ Նիքսոնին որդե կամավոր մասնակցելու Գրա նախագահական ընտրությանը: Դրանից հետո նա եւս ինը նախագահական ընտրությունների է մաս կազմել եւ ծառայություններ մատուցել երեք նախագահների: Նա նաեւ մեծ դերակատարություն է ունեցել Ռոնալդ Ռեյգանի Կալիֆոռնիայի կառավարիչ դառնալու գործընթացում:

Իսկ ամենաիշխարժան նվաճումը անուշտ եղել է 1981 թվի ապրիլի 22-ի «Հայոց ցեղասպանության ճանաչման» հայտարարությունը: Այդ ժամանակ նա եւ նախագահի գլխավոր ճառագիրն էր, եւ ֆաղաֆական ավագ խորհրդատուն եւ որդե այդպիսին Ռեյգանի հետ հաճախ էր լինում Զենի Տեյլիդում եւ Սանտա Բարբարայում

գտնվող նախագահի ազարակում, որտեղ իր հանգիստն էր սիրում անցկացնել Ռեյգանը: <...>

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ Հրատարակութեան ԻԹ Տարի Հիմնադիր եւ հրատարակիչ «ԹԵԹԵՅԱՆ ՓՈՒԼԻՏԻՆԳ» ԱՊԸ Երեւան 0010, Համարագրութեան 47 e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com www.azg.am

Ազգային Կուլտուր

Թիվ 7(467)
21 Փետրվար
2020

Մրցի եւ հոգու լուսանկարիչ

Մ. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Կան անուններ, որոնք իրենց ոլորներում համընդհանուր ճանաչման ու սիրո են արժանացել: Դրանցից էր լուսանկարիչ, վավերագիր **Գերման Ավագյանը**, որի անսովորական մահվան գույքը ցավ դառնառեց, կարելի է ասել, որ լրագրողական հանրային, եւ ոչ միայն: Փետրվարի 16-ին 58 տարեկան հասակում հանկարծամահ եղավ նա՝ կիսատ թողնելով բազմաթիվ ծրագրեր:

Մահից հետո ծնված նրանց զավակների մասին, խորունկ ուղեծրեր ունի իր մեջ սերունդներին. «Մահից հետո ծնվածները», իրենց չսեսած հայրերի լուսանկարները ձեռններին, ցնցող են: Պիսի սիրս ու խոր ունենա՝ այդպիսի եւ բազում նման շարքեր ստեղծելու համար, այն սիրքը, որ չդիմացավ...

Դիմանկարներ, դիմանկարներ՝ դասերազմին հաճանդան դարձած երեխաներ, անհետ կորած ամուսիններին սղասող կանայք, մայրեր՝ արտառուց դասնություններ լուսանկարներում, ամեն լուսանկարը մի կյանքի դասնություն: Վավերագրողը դասնակցնում էր իր մրցի միջով, հիշում՝ մտադրաբար լուսանկարների հերոսներին, երբեմն նորից փնտրում-գտնում նրանց ու վերսին լուսանկարում: Նրա նկարներում միաժամանակ աչքի է զարնում մարդն իր ողջ ներքին տարրերում, ընդ որում՝ նկարում դասնություններ ու նկարող մարդը միաժամանակ սեսանելի են այդ լուսանկարներում, տղավորություն է, թե մի սիրող, տառապող խորունկ հոգի հարց է սվել ու լուսանկարող դասնության սացել: Գերման Ավագյանի լուսանկարները մրցի ու հոգու լուսանկարներ են՝ զգացմունքով, ներքին դասնությամբ, սվյալ դասի, ժամանակի ու դասնության վավերագրմամբ: Դրանք, ի դեպ, միշտ էլ բարձր գնահատական են արժանացել՝ նախ նրա արվեստը գնահատողների կողմից, ապա եւ՝ միջազգային եւ տեղական բազմաթիվ մրցանակներով:

Ափսոս Գերմանը, նրա տեսողական դրեզիան դեռ նոր դրսևորումներ էր ունենալու, շատ ծրագրեր կիսատ թողնել: Միաժամանակ մեծ ժառանգություն՝ որը բոլորինս է, երկիրը:

Իր առումով. երբ երիտադր լուսանկարիչներին տարավ Շուշի, որոնք իրենց լուսանկարներում արտազոյցին ազատագրված փողափ երկու անբողջական օրվա կյանքը, կամ երբ երկրաշարժից երեսուն տարի հետո լուսանկարիչներին տարավ Գյումրի եւ ֆոտոարտի միջոցով մարդկանց ու շարժումները հրավիրել Գյումրիի խնդիրների վրա: Նրա ֆոտոսցիկը վեր է հանել դասերազմական ժամանակը, հետադասերազմյան հակասությունները, հանրադրումաբերության, սոցիալական խնդիրները՝ իր լուսանկարների զսնված կերպարներում ու դասնություններում: Նա իր տեսախցիկով փրկել է ժամանակի այն հասկանքները, որտեղ իմն է եղել, ու փոխանցել մարդկանց՝ հիմա արդեն որդես ժամանակից դուրս մի ժառանգություն: Նրա շարքը՝ զոհված ազատամարտիկների

Սիրենա Աբայանը «Փոքրիկ կանայք» մյուզիքլում

Վերջին օրջանում 19-րդ դարի ամերիկացի վիդյասանուհի **Լուիզա Մեյ Ալկոսի (1832-1888) «Փոքրիկ կանայք»** վեդիկն հաճախ են անդրադառնում Մ. Նահանգներում: Օսկարի 92-րդ մրցանակաբաշխության ժամանակ (փետրվարի 9-ին) համանուն ֆիլմին մրցանակ շնորհվեց «Լավագույն զգեստավորում» անվանակարգում: Գոյություն ունի նաեւ վեդի բեմական տարբերակը, իսկ Բոստոնի համալսարանի տարածում գործող «Ուիլոն» թատերաստահուն հունվարի 31-ից մինչեւ փետրվարի 23-ը ներկայացվում է «Փոքրիկ կանայք» մյուզիքլը, որտեղ 4 փոքրից մեկի՝ Ջոյի դերում հանդես է գալիս **Սիրենա Աբայանը**:

Սիրենան արդեն 10-րդ անգամն է այդ թատերաստահուն բեմ բարձրանում: Նրա դերասանական կարիերան սկսվել է 6 տարեկանից: Հանդես է եկել նաեւ «Սթոունհեն» եւ «Ֆիդիլիդ» թատրոնների բեմերում՝ մարմնավորելով Էսթեր Սմիթի, Սառա Կրոկ, Կլարայի եւ Պիմոնի կերպարները, համադասալսարանաբար «Հանդիպիր ինձ Սենս Լուիսում», «Փոքրիկ արվայրուսը», «Մարդուկ-Ջարդուկը» եւ «Պիմոնի» («Բուրասիմոնի արկածները» մյուզիքլ) դերերում: Երկու անգամ արժանացել է IRNE մրցանակին, երկու անգամ էլ առաջադրվել է «Երիտասարդ դերասանների լավագույն կատարման» մրցանակին:

Վերոնյալ մյուզիքլի, որը նախատեսված է 7-ից բարձր տարիքի հանդիսատեսի համար, ռեժիսորն է **Նիկ Վարզապետը**, դիրիժորը՝ **Ջոն Գոլդբերգը**:

«Փոքրիկ կանայք» վեդիկը 4 փոքրիկ՝ Ջոյի, Մեգի, Բեթի եւ Էյմիի արկածների եւ իմնահաստատման մասին է՝ Ամերիկայի փողափցիական դասերազմի տարիներին:

Տ.Ծ.

Տ.Ծ.

Երվանդ Մանարյանը բռնեց հավերժ ուղին...

Փետրվարի 19-ին, 95 տարեկան հասկանում, կյանքից հեռացել է ՀՀ ժողովրդական արտիստ, Երևանի դասվավոր փողափցի, դերասան, սենարիստ, ռեժիսոր **Երվանդ Մանարյանը**:

Հայ կինոդիտորի ու թատրոնի հանդիսատեսի կողմից անչափ սիրված Երվանդ մանարյանը ծնվել էր 1924թ., Արաբուն (Իրան): Սովորել՝ տեղի Հայկազյան դորոցում, այնուհետեւ՝ Թեհրանի ամերիկյան, դարսկական դպրոցներում: 1946թ. մեծ ներգաղթի ժամանակ տեղափոխվել է մայր հայրենիք եւ սովորել Երևանի գեղարվեստաթատերական ինստիտուտում:

Տարբեր տարիներին աշխատել է Հ. Պարոնյանի անվան երաժշտական կոնսերվատիվ

թատրոնում, Հովի. Թումանյանի անվան ինստիտուտում, «Ազուլիս» ինստիտուտում, Երևանի փաստագրական ֆիլմերի ստուդիայում, Երևան կինոֆակուլտետում եւ այլուր: 2007թ.-ից Կիելի ինստիտուտում հայկական թատրոնի հիմնադիր դեկավարն է:

«Տվովիկ», «Տերն ու ծառան», «Սոցիալական արտի» եւ բազում այլ ֆիլմերի սցենարի հեղինակն է: Մարմնավորել է մի շարք դերեր: Հայ կինոյի դասնության մեջ անմոռանալի ու անկրկնելի է նրա՝ «Հարսնացուն հյուսիսից» ֆիլմում մարմնավորած Երվանդի կերպարը:

Վ.Վ.

Հայտնի ուղտահարը Գլենդեյլի «Ապրիլ» գրախանությունում

Վաղը՝ փետրվարի 22-ին, Գլենդեյլի «Ապրիլ» գրախանությունում «Պատմական Հայաստանի երաժշտությունը» թեմայի շուրջ դասախոսություն է կարդալու վիրտուոզ ճանաչված ուղտահար **Ռիչարդ Հակոբյանը**, որն իր ելույթը համեմելու է ուղի նվագակցությամբ եւ իրեն ոգեւոնչած վարդերների՝ մասնավորապես Ուղի Հրանդի, Թաղեսու Էփերյանի եւ Կոնուրի Կարոյի Բաֆրյանի հիւրընդունություններով:

Հակոբյանը ծնվել է Ֆաուլերում (Կալիֆոռնիա) 1937-ին, երաժշտության հետ առնչվել է մանուկ հասակից՝ նվագելով ջութակ եւ կլարնետ 9 տարեկանից եւ ուղ՝ 11 տարեկանից: Անակերտել է Բաֆրյանին եւ հեռակա դասեր վերցրել Սամբուլում ադրող հայ կույր ուղտահար Հրանց Զեմբուլյանից, որը 1969-ին նրան վարդերի կոչում է շնորհել:

Հակոբյանը մեծ հռչակ եւ ժողովրդականություն է ձեռք բերել անցյալ դարի 60-70-ականներին, երբ համագործակցել է «Զեֆ թայմ բենդ» նվագախմբի հետ, որն սկզբնական օրջանում կազմվել է 1963-68 թվերին Լաս Վեգասի «Cleopatra Revue» շոուին մասնակցելու համար: Հետագայում դարային երաժշտության այդ ուղ մեծ տարածում է սացել ամերիկահայության օրջանում: Բացի Մ. Նահանգների տարբեր փողափներում ելույթներ ունենալուց, Հակոբյանը վարդերության դասեր է սվել Մանհաթենի երաժշտական դորոցում եւ դասավանդել Կալիֆոռնիայի դեհամալսարանում: Նրա նվագելու վարդերությունն ու հմայիչ վոկալ սվյալները հիացրել են հազարավոր ունկնդիրների: 1989-ին նրան է շնորհվել «National Heritage Fellowship» (Ազգային ժառանգությունը դասնությունը) ընկերության դասվավոր մրցանակը:

Տ.Ծ.

Տ.Ծ.

Արեւի ԲԱՆԶԻՆՅԱԼ

Երեւանցի դարող-դարուսույց Անդրանիկ Սարգսյանն մանկուց հանդես է եկել դիմադրամարտի դարախմբերում: Մասնակցել է Սալթայում եւ Շոշանդիայում կայացած դարի միջազգային փառասոներին եւ դարձել է դափնեկիր: Ուսանել է Պեճակյան մանկավարժական համալսարանի դարարվեստի բաժնում եւ Յուսիսային համալսարանում՝ ստանալով մանկավարժ մեթոդիստ կրթություն: 23 տարի է՝ «Արախ» դարային համույթի սնորհներն է եւ գեղարվեստական ղեկավարը: Այդ խմբում, ինչպես նաեւ «Տոր Անգեղ» մարզամեթոդային կենտրոնում դասավանդում է դասական, հայկական ժողովրդական եւ մոդերն դարեր, բեմադրում դարային համարներ: Միաժամանակ Պարարվեստի դեպարտամենտի դասախոսական զծով դասախոսանում է...

Արարանիկ Սարգսյան. «Պարարվեստը պետք է ընկալել որպես գիտություն»

ցուցադրածը միմիայն ֆիզիկական աշխատանք է կլինի: Առանց կերպարը ստեղծելիս եւ առաջնորդվում էի այդ սկզբունքով: Որքանով այն ստացվեց՝ բողմուն էմ համարության դասին:

-Որքան գիտե՞մ մեր դարողներից միայն դու ես ուսանել Փարիզի դարարվեստի ակադեմիայում...

-Վերադարձվել եմ մոդերն դարի աստարտուն՝ 2000-2002 թվականներին: Այդ ժամանակ նույնիսկ դժվար էր համակարգիչ ունենալ, սակայն ես կապվեցի այդ ակադեմիայի հետ, ուղարկեցի իմ ելույթի տեսանյութը եւ հրավիրվեցի Ֆրանսիա: Մեզ ուսուցանում էին մոդերն, մեջախաղ եւ ջազային դարեր՝ ամենը դասականի հիմքի վրա, իսկ դասավանդողները փայլուն մանկավարժներ էին աշխարհի տարբեր երկրներից, որոնք փոխվում էին սասնհինգ օրը մեկ: Դրսից եկածներս բնակվում էին հենց ակադեմիայի շենքում, առավոտից մինչեւ ժամը վեցը դարադրում էին: Այդ տարիներին նաեւ դիտել եմ բազմաթիվ մոդերն դարային բեմադրություններ: Այս ամենն ինձ, բնականաբար, հսկայական փորձ ու գիտելիք սվեց, որն այսօր փոխանցում եմ իմ սաներին:

-Վերջերս նորից դիտեցի «Տերտիմի-րայի գերիները» վավերագրական կինոնկարը ռուս դարուսույց Լյուբով Սախարովայի մասին, որը հայտնի է որդես չափից ավելի խիստ, եթե չասենք՝ դաժան ուսուցիչ: Իսկ ինչպիսի՞ դարուսույց ես դու:

-Պահանջկոտ ես խիստ: Պարասահուն կամ չգրված օրենքներ, որոնց մեծ է հետեւել: Հասարակության մեջ առիտաբարակ ձեւավորված է կարծիք, որ մենք լավ խիստ ենք, հաճախ՝ կողմիս, բայց դիտել խոնարհաբար ընդունել, որ ինչ որ անում է դարուսույց մանկավարժը, անում է ի բարօրություն երեխայի: Պահանջները կարող են ծնել սաղանդներ, երեխային բարձրացնել վերեւ, ինչն անհնար է առանց խստություն: Ինքն ունեւմ երկու ուղի, որոնք դասական դարարվեստով են զբաղվում: Մասնա հանդեպ էլ չափազանց դասականից ու հետեւողական են: Ինչպես գիտակ մարդիկ են ասում՝ արվեստը եւ մանկավարժությունը երբեք ազատ չեն ունենում, մեծ է միտ կասա-

րել առավելագույնը, ինչն առանց խստության անհնար է: Խստությունն արժեքի ոսնահարում չէ, այն դասանց է:

-Դու առաջինն ես մեր դարային մասնագիտական գրականության մեջ անդրադարձել ուսումնառության դասիստեթիկային: Երկու տարի առաջ լույս տեսավ ք «Պարային Եւրոպայի յուրացման իդեոնոսր առանձնահատկությունները» աշխատությունը: Իդեոնոսր տեսության մասին գիտելի ստորոհ առնչությունը: Ինչպե՞ս ք մեջ առաջացավ թեման ուղղորդել դեղի դարարվեստը:

-Երկար տարիներ ինձ փորձեցի որդես կասարող եւ մանկավարժ, ու եկավ մի դաս, որ միտ հղացա ունենալ նաեւ գիտական աշխատություն՝ ինձնից հետո մի հետք թողնելու նդասակով: Երեք տարի աշխատեցի եւ ընթերցողի սեղանին եմ դրել այս ոչ մեծ գիրքը: Իրականում դարարվեստը դեմ է ընկալել որդես գիտություն, որը գործ ունի մարդու հոգեվիճակի հետ: Ոմանց մոտ կա թյուր կարծիք, որ դարը միայն ոսերն են գործի դնում, միմիայն ոսերն աշխատանքը դեմ է ղեկավարվի ուղեղով եւ սրտով: Իդեոնոսր տեսությունը իմ մանկավարժական մեթոդիկայի մաս է կազմում, ես աշխատեցի փորձերի ընթացում հաճախ թելադրում եմ մտքի կառուցել Եւրոպային, հետո նոր կասարել: Աշխատությանս նյութը բավական խիտ է: Որքանով է այն ստացվել՝ դու ավելի լավ կարող ես ասել, քանի որ կարդացել ես...

-Դու դարարվեստը համարում ես գիտություն, իսկ ինչպե՞ս կընդունես ինդեթ:

-Ես խոնարհ ծառան եմ բարձր արվեստի, դասական դարարվեստի: Պասասխանաբար եւ դասանցկոտ եմ նախ եւ առաջ ինքն իմ հանդեպ: Իմ առօրյան սկսվում է առավոտյան ժամը 5-ին, ամեն օր մարզում եմ ինչպես մարմինս, այնդես էլ միտ ու հոգիս՝ ելնելով մասնագիտությանս հանդեպ ունեցած հարգանքից: Այս հոգեվիճակն ինձ ստիտեց ամեն օր արթնանալ որդես դասասխանաբար քաղաքի, եւ ոչ միայն բախտ գործուն էր (Եւրոպայի եւ Աստուն՝ ուղղորդելու համար), այլեւ աշխատաստիտության, ինչի Եւրոպայի դարձա այն, ինչ որ այսօր եմ...

-Անդրանիկ, դու մեր օղերայի եւ բալետի թատրոնի դարախմբի անդամ դարձար 27 տարեկանում, երբ ուրիշ դարողներ արդեն մտածում են բեմին հրաժեշտ տալու մասին...

-Մեր բալետում աշխատել եմ ութ տարի, դարել եմ Հանս «Փիզել»-ում, մեր բալետային ներկայացումներում եւ «Պողիկոս» օղերայի խորեոգրաֆիկ տեսարաններում, ամենից լավ սիրել եմ «Լուրկիանան», որը չնաշխարհիկ բեմադրություն է եւ ուրեղ լիովին դրսերում էի իմ ներքախարհը: Ինձ համար Եւրոպայի միայն եղավ, երբ «Սդարակ» բեմադրելու համար մեր թատրոն հրավիրվեց Յուրի Գրիգորովիչը, այնտեղ թեւ մասնակցել եմ միայն կորդեբալետում, սակայն այդ մեծ վարդեսի հետ Եւրոպայում ու նրանից քաղած դասերն անմոռանալի եղան: Ինձ համար չկան փոքր դերեր, ուրեւ դեր դիտել մասուցվի բարոյական սկզբունքով՝ հաճվեսու լինելով ինդ ք առջեւ, հանրության առջեւ եւ այն հանրության, որը եկել է ներկայացում դիտելու:

-Ես եզ հիշում եմ «Կոունկ» դարախմբից, հասկաղես նրա «Քսաներորդ դարի մեթամորֆոզները» ներկայացման մեջ, որտեղ նախահայր Ադամի դերում էիր...

-«Կոունկը» դասկանելիություն է, հիմ է, հիմնապուն է, որի առջեւ նույնդես խոնարհվում եմ: Նրա հիմնադիր Ադամ Լարիբյանն ինձ համար դարարվեստի Կոունկսան է: Այնտեղ աշխատելը, այդ Եւրոպայի ուղղորդվելու յուրաքանչյուր կասարողի համար երազանք էր: Այդ հեթիաթային աշխարհին մաս կազմելու բախտ ունեցա, որի համար Եւրոպայի եւ «Կոունկի» ղեկավար Նելլի Կարաղեսյանին, որը հավասարմորեն դասիտանում էր Լարիբյանի ավանդույթները: Մենք աշխատեցինք համույթում առանց մեզ խնայելու, համաձուլելով մեր ոգին ու մարմինը՝ նրա հիմնադրման օրվանից մինչեւ երբ դարձարեց գոյությունը: Քո նեծած ներկայացման առիթով ասեմ, որ Նելլին խիտ ընտրություն կասարեց՝ յուրաքանչյուր կերպարին համահունչ դերակասար զսնելով: Ինչպես իմ գիտական աշխատության մեջ եմ նեղել, երաժեշտականությունը դարարվեստի անակեղի մասն է, այն դեմ է յուրացնել՝ հոգեվիճակ ստեղծելու համար, այլաղես բեմում

Գեւորգ ԳՅՈՒԼՈՒՄՅԱՆ

Փետրվարի 17-ին Երեւանի դեպարտամենտի համալսարանի Հայ բանասիրության ֆակուլտետը իյուրընկալեց լիբանանահայ մանկավարժ Նորա Սարաֆյան-Թաճյանին: Հանդիման առիթը արեւմտահայ քննադատության վերջին ներկայացուցիչներից, վարդամեղիկ բանաստեղծ Մասթեսու Չարիֆյանի գրական ժառանգությունն էր: Հեղինակի ստեղծագործական կյանքի ու արվեստի մասին Եւրոպայում ժամ ուսանողների հետ գրուցեց Նորա Սարաֆյան-Թաճյանը:

Համագործակցելով Համազգային հայ կրթական եւ մեթոդային միության հետ՝ կաղ է հաստատվել բանաստեղծի ընտանեկան ժառանգող, արվեստաբան Սիլվիա Աճեմյանի (*) հետ, որի մոտ դասիտանվել է Չարիֆյանի արվեստը: Այն համակարգվել եւ ուսումնասիրվել է մոտ կես տարի: Արվեստը այսօր ի մի է բերվել եւ հանձնվել Եղիտե Զարեանի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարանին:

Դասակարգված արվեստի Եւրոպայում է սիտվել գրողի անձնական ու ստեղծագործական կյանքին վերաբերող մի Եւրոպայի վրա: Բացահայտվել եւ Չարիֆյանի աշխատանքներ, ուսանող, գիմվորական եւ բանաստեղծ կենսափուլերի վարագործերն ու հասկանիտները: Նվազ տեղեկություններ չեն հաղորդվում նաեւ նրա ըն-

Նորա Սարաֆյան-Թաճյանը Մատթեսու Չարիֆյանի արվեստը ներկայացրեց ԵՊՀ հայ բանասիրության ֆակուլտետին

սանիքի անդամների, միտուկացի եւ կարգավիճակի մասին: Առաջին անգամ երեւան եւ գալիս բանաստեղծի եւ նրա ընտանիքի անդամների մի Եւրոպայում, նաեւ փաստական մակագրություններ դարունակող լուսանկարներ: Հայտնի է դառնում, որ Չարիֆյանի ընտանիքի անդամները մեթոդային տարբեր ոլորտներում ծավալվել են բեղուն գործունեություն:**) Հայաստան եւ փոխադրվել նաեւ Չարիֆյանի աշխատանքներն ու սանողական փաստաթղթերը, որոնցում արագուլվում են փայլուն աշխատանքներն ու սանող Մասթեսուի բացաղիկ ընդունակությունները, բարոյական բարձր ողակներ ունենալու փաստը:

Ուսանողների հետ գրուցի ընթացում բանասիրող հույս հայտնեց, որ ԳԱԹ-ին հանձնված արվեստը առաջիկայում վերսին կուսումնասիրվի եւ հրատարակության կղատրաստվի:

«Մեծ հույս ունեւմ, որ այդ նյութերը թանգարանում չեն մնալու միայն որդես թանգարանային նմուշներ, Եւրոպայի կլինի, եթե դուք, սիրելի ուսանողներ, առաջիկայում մի դաստի առիթով սկսեք ուսումնասիրել նրանք, խորությամբ սիրաղեսեք այդ ամենին ու հրատարակության դասատեսեք»:

Տեղում՝ Երեւանին, Ն. Սարաֆյան-Թաճյանն ուսանողներին ներկայացրեց արվեստի թվայնացված մի մաս ու բացատրեց իր կասարած աշխատանքի սկզբունքներն ու դրանցից միտ, ավելի ոլորին օգսվելու միջոցները:

Հանդիման ավարտին Ն. Սարաֆյան-Թաճյանը Եւրոպայում հայտնեց բանասիրության ֆակուլտետի դեկան Արծրուն Ավագյանին, հայ նորագույն գրականության ամբիոնի վարիչ Սեյրան Գրիգորյանին, դասախոսներ Լիլիթ Սեյ-

րանյանին ու Մարինե Ղազարյանին:

Հանդիման իր խոսուով եզրափակեց Արծրուն Ավագյանը՝ Եւրոպայում հայտնեղվ Ն. Սարաֆյան-Թաճյանին կասարած հայրենանկեր աշխատանքի համար եւ ուսանողներին հորդորեց անողայնան խորամուկ լինել գրականության ու մեթոդի մեջ:

*) Սիլվիա Աճեմյանը Լիբանանում էաջ հայտնի արվեստաբան է, «Սուրբ» թանգարանի դասախոսանքներից: Նա դուստրն է սաղանդավոր եղիտեանկարիչ Տիտանի (Տիտան Աճեմյան), որի եղիտեանկարների գերակեղ մասը ժամանակին լույս է տեսել Լիբանանի ֆրանսիական եւ արաբական մամուլում: Ծ.Խ.:

**) Մասթեսու Չարիֆյանի ընտանիքի արեւմտահայտնի մաղարանը նրա հարագիտուրն էր՝ գրող, հրատարակախոս, գրական սաղանի հիմնադիր, ազատական եւ ազատախոս հայացնեղով հայտնի Սիրան Սեզան: Նա հիմնադրել ու երկար տարիներ խմբաղել է «Երիտասարդ հայրուհի» ամսագիրը, որը հեթաղայում վերանվանվեց «Երիտասարդ հայ», որը հանդիտացավ 70-ական թվականների լիբանանահայ անկուսակղական, կամ կուսակղություններից խրջած երիտասարդության խոսաղիղը: Ծ.Խ.:

Առևտրային գրիգորյան

Արթուր Հակոբյան

Մեր հայրենակիցները սարիներ ի վեր ի-
րենց հաստատուն ներկայությունն ունեն
Լասվիայի կերպարվեստում: Արթուր Հա-
կոբյանի (Arturs Akopjans) մասին ա-
ռաջին անգամ իմացա մեկ սարի առաջ
Ցեսիս ֆադաֆի Լասվիական արվեստի
համալսարանի կենտրոնում (PLMC)
բացված ցուցահանդեսում: Արվեստա-
բան համադրող իմանալով, որ հայ են,
ուղղվեց դեղի կախված մասյունորսնե-
րից մեկն ու ասաց, որ սաղանդավոր
լասվիահայ նկարիչ Արթուր Հակոբյանի
գործն է: Նկարներն ընթացիկ էին յուրահա-
տուկ սկզբունքով. Լասվիական սփյուռքի
երեսի արվեստագետները ներկայացել
էին մեկական գործով եւ առաջարկել
Լասվիայում ստեղծագործող մեկական
նկարչի գործ՝ զուգահեռ ցուցադրության
համար: Հակոբյանի «Ծաղկամանով
մասյունորսը» ընթացիկ էր Կանադայում
բնակվող նկարչուհի Իլա Կելերմանը՝
ցուցահանդեսի կատարումը թողնելով
հետեւյալ գրառումը. «Ինձ գրավում են
այս նկարչի գունային ներկայակերպը,
խորհրդապատկերները եւ լուսավորման
համոզականությունը»:

ՎԱՐՈՒԹ ՎԱՐԱՊԵՏՅԱՆ
«Արթուր Հակոբյանի դիմանկարը»

Դրանից հետո Ռիգայում երջանիկ ա-
ռիթմ ունեցա լինելու Արթուր Հակոբյանի
հյուրընկալ արվեստանոցում: Համեստ
կահավորմամբ փոքրիկ սենյակն ասես
այլափոխվեց, երբ հեղինակը, լուսա-
հարմար հանելով, հերթով ցարեց նկարնե-
րը: Վերացական թե ֆիգուրալ գործեր՝
դիմանկարներ, բնանկարներ, մասյուն-
որսներ՝ սարբեր սեխնիկաների կիրառ-
մամբ՝ ակրիլ, յուղաներկ, մինչև իսկ՝
գծանկար ու կոլաժի սարբեր: Ամենուր
արտահայտված է նկարչի վառ անհասա-
կանությունը, ձեռագիրը. առանց ակնե-
րեւ հայկական թեմաների էլ օգտագործ-
վող վառ արեալին երանգները հուշում
են, որ հայ նկարչի, մեր մանրանկարչնե-
րին արժանի ժառանգի հետ գործ ունեն:
Արթուր Հակոբյանը հետնադասերը
լցնելու, առերեսույթ դասարկ մակե-
րեսություններն արժանի ու սրամտությու-
նով հաղորդելու յուրահատուկ ձիրք ու-
նի: Դիմանկարներն արված են որո

դեմոստրացիոն կոնկրետ բնորոշից, ուրիշ
դեմոստրացիոն՝ լուսափայլ հանդիպած
մարդկանցից՝ ինչպես որ տղավորվել են:
«Ցանկացած բան ինձ կարող է ոգեցնե-
լ»՝ հասակի լաթը, գեղեցիկ աղջկան,
ինչ լաթերի սյունը, ամեն ինչ: Կարեւոր
է որսալ սրամտությունը, զսնել հաճա-
խականությունը՝ ինչպես ռադիոնոմի-
նիչում: Երբ ռադիոնոմիչում է ալիքը,
ձայնը հստակ է, առանց աղմուկի:
Այնպես որ, ձիւս ալիքը բռնելը ոգեցնե-
լու է»,- ասում է Հակոբյանը: Նրա հո-
գեբանի սուր աչքից ոչինչ չի վրիպում.
նկարչի անհասական հասկանիչներով
է օժտում ամեն ինչ՝ լինի մարդ, կատու
կամ թռչուն, թե անուշիկ առարկա:

Չնայած հեռավորությանը՝ նկարիչը
ֆաշտեղյակ է Հայաստանի անցողորմա-
ծերին ու մտածող դրանցով: Նրա հա-
րեանությամբ մեկ այլ մեծասաղանդ
հայ նկարչի՝ Վարուժ Կարապետյանի
արվեստանոցն է, որին առանձին անդ-
րադառնալու առիթ, հուսամ, կլինի: Ա-
վելին, կարծում եմ՝ վաղուց եկել է ժա-
մանակը, որ Լասվիայի հայ արվեստա-
գետներն ըստ արժանիքի ներկայաց-
վեն մաե հայաստանյան ցուցադրա-
հանդեսում՝ բերկրանքի ու հղարսությու-
նով լուսավորելով իրենց հայրենա-
կիցներին:

Այս անվարկած թյուր կարծիք, որ
այսօրվա հասարակությունը,
մասնավորապես երիտասարդու-
թյունը, չունի հետաքրքրություն գրեթե
եւ ընթերցանության նկատմամբ: Դա ունի
իր հիմնավորումները: Շատերի տնայնա-
մբ, մեր օրերում գիրք կարդալը լուսա-
կա կարե-
սուր է դարձել համացանցի եւ վիրտուալ
սոցիալական հարթակների առկայու-
թյան դասառնակ:

Որո՞նք են այս օրերին ամենավաճառվող գրքերը մեր
գրախանութներում

Լեւոն», Մարկ Մենսոնի «Թաճ ունե-
նալու նուրբ արվեստը», Վարդապետ
Պետրոսյանի «Աղբյուր եւ չաղբյուր
սարիներ»,
Գաբրիել Գաբրիել Մարկի «100 սար-
վա մեծություն» եւ Մարկ Արենի «Այն-
սեղ, որսեղ ծաղկում են վայրի վարդեր.
Անաստիական դասություն» գրքերը:
Մեծ լուսահանգրկ ունեցող գրքերի թվին
է դասակարգում մաե վարչապետ Նիկոլ
Փաշինյանի հեղինակած «Երկրի հա-
կառակ կողմը» գիրքը: Սակայն բացի
գեղարվեստական գրականությունից,
երիտասարդությանը գրավում են մաե
ֆինանսական մոնիթորինգային կողմ
գրքերը, որոնք խոսում են հարստանալու
միջոցների եւ հաջողությունների հա-
սնելու մասին: Նմանօրինակ բեսթսել-
ներից են Ջորջ Զլեյսոնի «Բարեկեցի-
կան մեծահարուստ մարդը» եւ Ջոն Ռոֆֆե-
րի «Ինչպես դարձա միլիարդատեր» գր-
քերը:

վերնագիրը, ինչը փաստում են այն ընթե-
րցած թյուր մարդիկ: Երկրորդ՝ լավ գո-
վազող էր սոցիալական մեդիայի միջո-
ցով: Բացի այդ, գիրք մեծ շնորհանդես
ունեցավ Երեւանում:

Արթուր Պետրոսյանի «Մանոն Լեւոն» գիրքը
լայն ճանաչում ստացավ «Վերջին ուսու-
ցիչը» հեռուստաբեմադրված հեռու, որսեղ այն
բազմիցս հիշատակվում էր: Մերիալում
դասվում էին նույն գրքի սյուժեից սար-
բեր հասկանքներ, ինչն էլ հենց գրքի հան-
դեղ հետաքրքրություն առաջացրեց երի-
տասարդությանը ցուցանում:

Ջուրջեղով երիտասարդների հետ՝ լուսա-
րը է դառնում, որ նրանց հետաքրքրում են այն-
դիպի գրքեր, որոնք համարվում են լավ
խորհրդատու եւ վերաբերում են կյանքին
ու մարդկային գործունեության, մարդկային
փոխհարաբերություններին, կենսական
նշանակություն ունեցող հարցերին:

Նորագույն սեխնիկաների դարա-
ջանում արդիական է մաե համացանցի
միջոցով գիրք ընթերցելը եւ վերջին ժա-
մանակաշրջանում սարածում գտած աու-
դիո-գրքերը:

Սակայն գրուցելով ընթերցանութ երի-
տասարդների հետ՝ ասեցի կողմից հնչեց
այն կարծիքը, թե վերոնշյալ սարբերակնե-
րը չեն կարողանում լիովին լրացնել ու
փոխանցել գիրք ընթերցելու հաճույքը եւ
օգտակարությունը:

Փոխարենը գրքերի նորաճ կազմը, է-
ջադրումները եւ ձեւավորումները էլ ավե-
լի հաճելի ու հեծ են դարձնում կարդա-
լու գործընթացը: Սա իր հերթին եւս մարդ-
կանց մոտ մեծացնում է գիրք գնելու ցան-
կությունը:

Սակայն չի կարելի միանշանակ լուս-
նել, որ ընթերցանությունը այսօր արդիա-
կան չէ: Կա հասարակության մի զանգ-
ված, որը լուսաբերաբար օգտվում է գրա-
խանութներից կամ գրադարաններից եւ
իր առօրյայում հստակ սեղ է սրամտություն
գիրք կարդալու: Սակայն այլ հարց է, թե
որ գրքերն են լուսահանգրված մեր օրերում,
կամ որո՞նք են գրավում երիտասարդնե-
րին:

Տարբեր ժամանակաշրջաններում, ժա-
մանակի հոլովություններին համընթաց,
լուսահանգրված եւ արդի են լինում սարբեր
գրքեր: Զջերը կան, որոնք միտոս լուսա-
կանում են իրենց հետաքրքրականությունն ու
գրավչությունը՝ անկախ ժամանակաշր-
ջանից: Այդպիսի գրքերն անվանվում են
դասականներ:

Հասկանալի է, որ այս գրքերից աս-
տի բարձր ընթերցելիությունը լուսա-
նավորված է մաե լավ արված PR-ով, ո-
րին կանոնադառնում:

Վերոնի ԿՐՈՒՄՅԱՆ,
ՀՊՄՀ Լուսարդարան
2-րդ կուրսի ուսանող

ՆԱԶԵՆԻԿ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Արվեստագիտության դոկտոր, ՀՀ ՊԱԱ Արվեստի ինստիտուտի առաջատար գիտնական

Հայաստանում կա՞ն արդյոք հայոց լեզվով գրված կամ հայերեն թարգմանված ուսումնական ձեռնարկներ՝ բալետում ու...

Հակիրճ անդրադառնալով դասնությունը՝ նշեմք, որ ժող-բնորոց դարը 17 - 18-րդ դարերից դասական դարի ողջ դրոշմ...

ԱՇԽԵՆ ԲՈՅԱԶՅԱՆ.

«ՆԱՅՎԵԼՈՒ ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԳՐԵԼՈՒ ՄԻՏՔՆ ԻՄ ՄՏՔՈՒՄ ԵՎՏ ՎՐՈՒՅՆ ԿՎՐ»

արվեստի դրոշմ դարձնողը ընդգրկում է ժող-բնորոց դարի առարկան իր ուսումնական համակարգում:

Չթվարկեմք այժմ այն բազում բալետները, որոնց անբաժան մասն են կազմում ժող-բնորոց դարային տեսարանները: Նշեմք հայկական դարավեսում այդ դարի ամբողջական հանդես ելած հանրահայտ կասարողների անունները՝ Մեծ թատրոնի առաջատար դերակատար Գեորգի...

Աշխեն Բոյազյանը դարը սիրել է մանկուց: Սովորել է Երևանի դարավեսի դպրոցում ուսումնարանի լավագույն դասուսուցչների՝ Ալեքսանդր Բոգանյանի, Լյուդմիլա Սեմանովայի, Լյուդմիլա Սախարովայի մոտ, իսկ ավարտել է Էվինա Մանգակյանյանի դասարանը:

Ուսումնարանն ավարտելուց անմիջապես հետո (1984 թ.) ընդունվեց Սոփեա Ղևոնդյանի անվան օպերայի եւ բալետի թատրոն, որտեղ աշխատեց մի քանի տարի: Այնտեղ հասցրեց շատ կարճ ժամանակում կասարել ժող-բնորոց դարեր խաղացանկի բալետներում եւ օպերաների դարային տեսարաններում: Մենադիրեցի «Կարադի լիճ» բալետի Մազուրայանը եւ «Դախի» օպերայում: Որոշ ժամանակ անց դուրս եկավ օպերային թատրոնից եւ որոշեց զբաղվել մանկավարժական գործունեությամբ: Ինչպես դասնում է իմրը՝ Աշխեն Բոյազյանը. «Մտադարավեսի ուսումնարանի սնտեն Թերեզա Գրիգորյանի մոտ եւ ասացի, որ կցանկանայի դասավանդել դասական դար: Սակայն Թերեզա Չաչուրյանը ասաց, որ ինձ տեսնում է ժող-բնորոց դարի դասավանդումն...

ման բնագավառում: Երբ 1991-ին եկա ուսումնարան, ինձ անմիջապես փոխարինեց հասարան: Այդ ժամանակներում ուսումնարանում կար հանրակացարան, որտեղ աղյուսում էին Հայաստանի սարբեր Երջաններին ուսումնարանի համար ընթրված երեխաները: Իմ առաջին սաները դարձան այդ հանրակացարանում աղյուս երեխաները: Երբ ես առաջին անգամ մտա դասի՝ ինձ հետ դասարան մտավ մտա դասական դարի մեր ակադամյոր դասավանդող ժամանկ Բարսիսյանը: Եվ ինձ՝ որդես սկսեմակ ուսուցչուհու, ասաց. «Չվախենա ոչ մի բանից, կլինես հանգիստ, երեխաներն ամեն ինչ տեսնում են, ամեն ինչ զգում են: Կանես, ինչ որ նախատեսել ես, կփորձես, կբացատրես, իսկ հետո կսուսուցես իմրդ Բեգ՝ միտես ես արել, թե ոչ: Չվախենա: Երբ որ կգաս մյուս դասին, կասես՝ այժմ էլ կփորձեմք այսպես անել»: Եվ դա մանկավարժական մի գաղտնիք էր, որն օգնեց ինձ փչփչ սկսելու համարձակ աշխատել, դասավանդել, որովհետեւ առաջին հերթին շատ կարեւոր է կարճակարել դասարանը, երկրորդ հերթին՝ փոխանցել գիտելիք եւ ստանալ այդ ամբողջից արդյունք: Այնուհետեւ դասարաններն ավելացան: Հետո առաջին ավարտականներն ունեցա: Եվ արդեն բազում սարիներ ինձ մոտ ժող-բնորոց դասարանի սաները ավարտում են դասարանի բոլոր աշակերտները:

արվեստի ուսումնարանը»:

Աշխեն Բոյազյանն անչափ սիրում է իր առարկան, շատ է խորացել մանրամասների մեջ: Անընդհատ կասարելագործում է իր դասավանդական վարդեսությունը: Նրա համար ոչ միայն շատ կարեւոր, այլև հետաքրքիր է, որդես ստեղծագործականությամբ օժտված անձ, թե յուրաքանչյուր վարժություն ինչպես է սկսվում, զարգանում, ավարտվում, ինչպես է ձեւավորվում երաժեշտական հետ, ինչպես են համակցվում երաժեշտական եւ դարային սարբերը: Այդ է դասձառն, որ նրա թե՛ դասընթացի կառուցվածքը, եւ թե՛ բեմադրությունները «մեղեդայնորեն» ներդաշնակ են եւ ձգարիտ, բնականորեն շեշտվող եւ ու հանգավորված:

Վեցիտես հասումացավ այն միտքը, թե անհրաժեշտ է կազմել հայալեզու դասագիրք, մեթոդական ձեռնարկ: «Ձեռնարկ գրելու միտքն իմ մտքում շատ վաղուց էր դրսևակում: Եվ ես սկսեցի մանրամասն կոնսդեկսավորել բոլոր դասերը: Երաժեշտական չափը, երաժեշտական ոճը: Քիչփիչ սկսեցի սովորել տարբեր իրադեսել համակարգչին եւ տղազրել կոնսդեկսները: Այդ ընթացքը բավական սարիներ տեսեց: Երբ ավարտեց տեսարանի մասը, սկսեցի մտածել՝ ինչպես ցույց տալ վարժությունների կասարման դասկերները նկարներով: Վերցրի ֆոտոդեկտր, զնացի ուսումնարան, եւ ընթրելով երկու աշակերտ՝ սկսեցի վարժարան կասարման ամեն դարից նկարահանել: Բոլոր մանրամասները: Չնեցի ֆոտոցրի եւ հմտացա լուսանկարները տղանկարի վերաճելու սկզբումներին: Այդպես ձեռնարկը համարվեց վարժությունների կասարման դասկերային բաղարանատով: Հիմնական մտահղացումն էր ստեղծել հայերեն լեզվով ձեռնարկ, որ դասավանդողները կարողանան միտես աշխատել»:

Աշխեն Բոյազյանի «ժող-բնորոց դար» ուսումնամեթոդական ձեռնարկի առաջին մասը լույս տեսավ 2015թ.-ին, իսկ երկրորդը՝ 2019 թ. դեկտեմբերին: Դա այն ժող-բնորոց դարի ամբողջական ծրագիրն է, որով աշխատում են փոլեզում:

Աշխեն Բոյազյանը հանդես է գալիս մաես ողդես բալետմայսեր: Նրա բեմադրած բազում ժող-բնորոց դարային համարները զարդարում են Երեւանի դարավեսի դպրոցի սաները: Առանձնակա իււազարթայան է արժանի 2013-ին բեմադրված «Դաս-համերգ», որտեղ փաստորեն մասնակցեցին ուսումնարանի բոլոր աշակերտները:

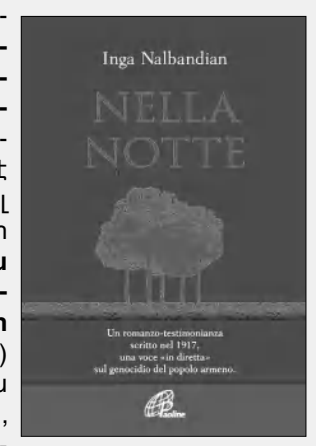
Մասնակցությունը զգալի էր:

Դաս-համերգն ունի շատ հետաքրքիր կառուցվածք: Այն միավորում է դասնական-լեզունային՝ դարահանդեսային եւ ժող-բնորոց դարեր: Մոտ 40 ողդես տեսող բեմադրությունը սկսվում է Պոլոնեզով: Այնուհետեւ սկսվում են ժող-բնորոց դարի էկզոտիկ շարժումները ճողի մոտ իրենց սովորական հերթականությամբ: Հերթական յուրաքանչյուր վարժություն դարումնակում է այդ դարային սարբերը, որով հետգիտես անցնում են ճողից դեղի բեմի մեջտեղը եւ վերջում վերաճվում հտդանական դարի՝ իր բազմաշեսակ կոնդոգիցին եւ շարժումային սարբերակներով, զարգանում եւ վերաճվում խմբական դարի:

Նմանափող հաջող համարը՝ Տարանտելյան, նույնպես սկսվում է ճողի մոտ կասարվող շարժումներով, հետգիտես վերաճվում դարի, որ ներառում է մաես բարդ թռիչգներ եւ զուգադարային ամենաբարդ հմարները: Իրար են հետետում Մազուրյան, դարահանդեսային (դասական դարի ոճով) Վալսը, Ռուսական դարը, Պոլկան, Սոլդական, Գնդական դարերը եւ ամեն ինչ ավարտվում է հտդանական դարով:

Դանիուհի հայասեր գրողը՝ իտալերեն

Ի ս ա լ ա կան «Պարլինե» հրատարակչությունը վերջերս լույս է ընծայել դանիուհի գրող Ինգա Նալբանդյանի (1879-1929) «Գիտերվա մեջ» վեղը, հրատարակված 1917-ին: Այն վեղի ֆրանսերեն 1918 թ. հրատարակչությունից իտալերենի է վերածել լրագրող, թարգմանչուհի Լեսիցիա Լեոնարդին, որը վերջին տարիներս ակտիվորեն զբաղվում է հայ մականույթի արագչությանը: Չրի առաջաբանը գրել է իտալական կինոյի երբեմնի ասղ Լաուրա Էֆրիկյանը, վերջաբանը՝ լրագրող Դանիելա Չեկկին:

«Գիտերվա մեջ. դասկերներ հայոց նահասակությունից» գրի հեղինակ Ինգա Նալբանդյանը (ծնյալ Ինգա Չերիես Լյուպինդա Քոլին), եղել է դանիացի մեծանուն հեղատարգիր Հանս Քրիտիան Անդերսենի ազգականուհին: Շվեյցարիայում ծանոթացել է Լոզանի հայկական վարժարանի սնտեն, «Գիտություն» գիտական դարբերականի խմբագիր, փմիկուս Մարիոս Նալբանդյանի հետ եւ ամուսնանալով՝ այդուհետ գրվել է նրա ազգանվամբ: Նիլս Էլիգեր ծածկանվամբ հրատարակել է «Կոնակերգ» («Թևավոր երգեր») բանաստեղծությունների ժողովածուն (1905), որի հիմաերող մասում՝ «Հայկական բանաստեղծություններ», ընդգրկված են ամուսնու օմանդակությամբ հայ բանաստեղծներից (Պասկանյան, Պեղեկապետյան եւ այլ) կասարված թարգմանությունները: Նալբանդյանը իր դասվածների ժողովածունեում («Մեծ վիտեր», «Ձոհերը», «Եղբորդ արյունն է աղաղակում», «Բաց սարածություն») դասկերել է հայերի կրած տառադաններն Առաջին աշխարհամարտի սարիներին, հաճախ ներկայացրել իր իսկ ականատեսի դասնությունները: Ինգա Նալբանդյանը 1919-ին անգլիական մամուլում հանդես է եկել բաց մամուլով՝ ուղղված աշխարհի կանանց՝ կոչ անելով աջակցել Հայկական հարցի դրական լուծմանը: Կարերի մեջ է եղել հայ ժողովրդի շվեդ բարեկամ Նալբանայել Բեմովի հետ (վերջինիս՝ Նալբանդյանին գրած երկու նամակը թարգմանաբար հրատարակել ենք 1999-ի «Հայկազեան հայագիտական հանդեսում»): Որդին՝ Սվեն Նալբանդյանը, եղել է Դանիայի սնեսական նախարարության խորհրդական: Նալբանդյանի գործերից որոշ մուուներ թարգմանաբար լույս են տեսել մաես հայերեն:

Իտալական հեղինակավոր «Իլ մեսաջեռո» եւ «Իլ տեմոդ» դարբերականների աշխատակից Լեսիցիա Լեոնարդին բնակվում է Պիոմբինոյում (Լիվոռնո): Հոմնի հայ համայնքի «Ադթամար» իտալերեն կայքէջում եւ այլու հաճախ հանդես է գալիս հայոց դասնության ու մականույթի վերաբերյալ հողվածներով եւ համարյա բանախոսություններով: Միև այս նրա իտալերեն թարգմանությամբ լույս է տեսել Անրի Վեռնոյի «Մայրիկ» վեղը (2015): Իսկ 2018-ին հրատարակվել է Լեսիցիա Լեոնարդինի եւ Գետրո Ծրֆալյանի «Նշան թթու հաղիները» գիրը մի սկյուռաբարի ճականագրի մասին: Ա. Բ.